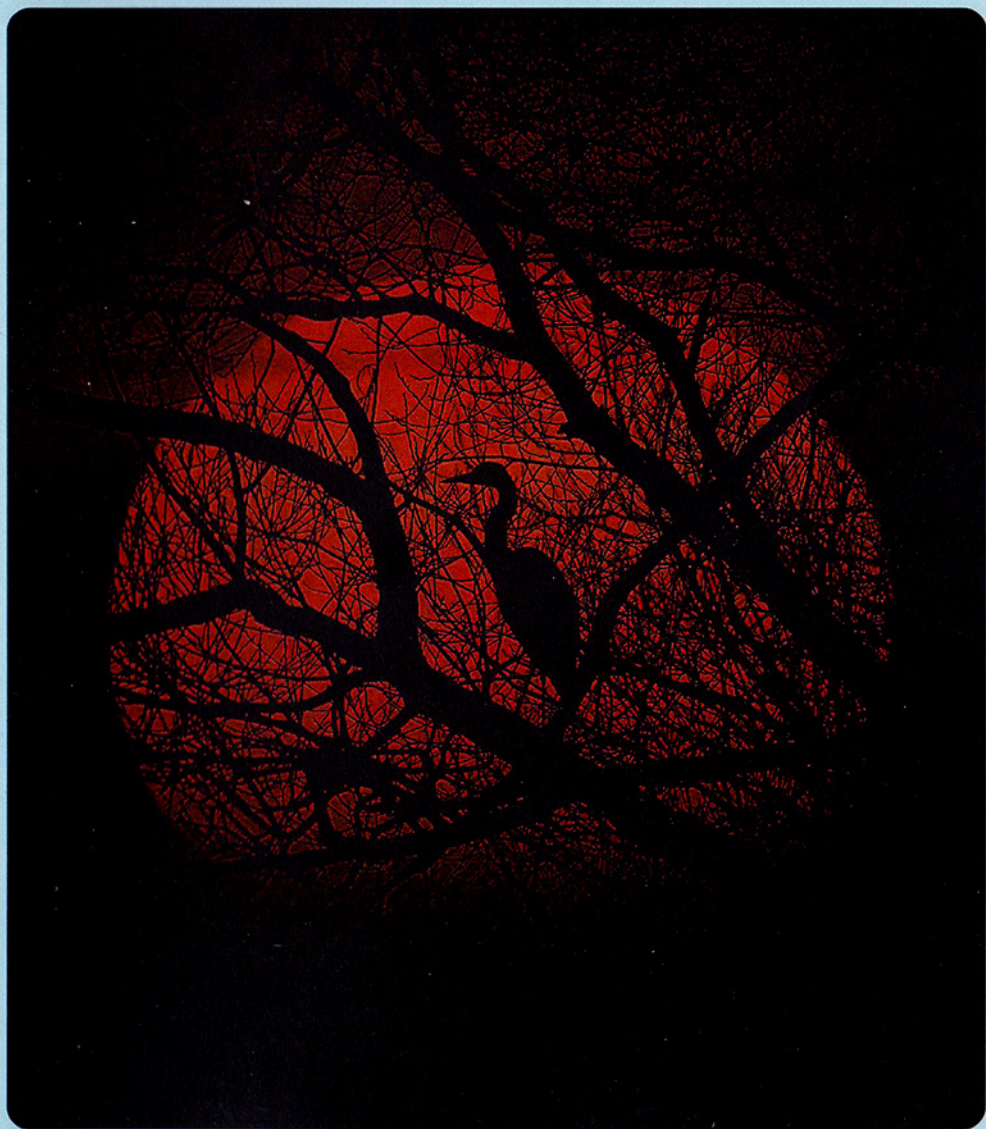

Fåglar i Sörmland

1 / 2006

Fåglar i Sörmland

Fåglar i Sörmland ges ut med två nummer per år av Föreningen Sörmlands Ornitologer som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening. FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi. Medlemskap i FSO för 2005, vilket inkluderar föreningens tidning, erhålles genom att sätta in 150 kronor på postgiro 773 78-8. Familjemedlem 25 kr. Ansvarig utgivare för FiS är FSOs ordförande, Marianne Mattiasson (0155-570 45).

Styrelsen kontaktas på
fso@sormlandsornitologerna.se

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc
Andreas Grabs kassör
Skiringe gård
642 92 Flen
0157 - 131 90

Redaktionellt material

Redaktionellt material skickas till redaktören. Helst som e-post eller på diskett med bifogad utskrift. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till bildredaktören som dia, papperskopia eller i digitalt format.

Manusstopp för nr 2/2006 är den 20/8.

Upplaga: 350 ex

Omslag: Framsida Häger (montage)
Baksida storskarv & silltrut
Foton Göran Andersson

Tryckt av: Flens Offsettryck AB

Redaktion

Göran Andersson Redaktör
Forssavägen Mosstorp
642 93 Flen
0157 - 135 10

Göran Altstedt Bildansvarig

Per Flodin Skribent & faktagranskare

Kontaktar redaktionen gör du på
fis@sormlandsornitologerna.se

Lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lennart Eriksson
016-35 14 21

Katrineholm/Vingåkers Ornitologiska Förening

Agne Swenzén
0150-182 97

Fågelföreningen Tärnan Nyköping/Oxelösund

Ingvar Jansson
0155-28 73 73

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Leif Ekblom
0152-511 54

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Stried
08-550 944 17

Inledaren

Vårens krigsrubriker har naturligtvis inte undgått någon. Fågelinfluensan har med svensk massmedias entusiastiska hjälp spridigt skräck bland en allmänhet som har alltför bristfälliga kunskaper om fåglars uppträdande och de egentliga smittriskerna för att kunna värja sig mot den något onyanserade flod av information som strömmat över oss. Lika plötsligt som det startade har det sedan (åtminstone tillfälligtvis) blivit tyst. Fenomenet speglar väl hur modern informationsspridning via medier som tjänar pengar på detta spridande ständigt söker nya sensationer att blåsa upp till orimliga proportioner.

Att influensan är en realitet som inte ska negligeras eller underskattas är förstås en självklarhet, men det sker bäst med måttlighet och sans. Förutom den minimala risken för smitta till människa samt de plågor som drabbar smittade fåglar och djur finns mer som oroar. Vi som mest hela tiden oroar oss för den biologiska mångfalden kan ha anledning att bevaka utvecklingen bland de fåglar som står högt i näringskedjan lite extra. Att havsörnen med sina vanor att vara på plats året runt och jaga i de ansamlingar av sjöfågel som då finns i kustbandet uppenbarligen befinner sig i riskzonen säger sig självt.

I detta nummer reder vår nye ordförande Jukka Väyrynen ut en del av begreppen kring fågelinfluensan. Vidare beskrivs både en del av de nämnda andansamlingarna vid kusten såväl som havsörnens status i landskapet. Min förhoppning är som vanligt att denna läsning ska både vara informativ och inspirerande för alla er som gärna deltar i bevakning av vår fågelfauna. Hur alla era samlade rapporter sedan tas om hand av Rrk reds även det ut i detta nummer varför det sedan finns få ursäkter till att inte delta i vår gemensamma sak i form av ständigt lärande om utvecklingen i våra fågelbestånd med eller utan fågelinfluensa.

Förutom ordföranden är flera styrelsemedlemmar nya varför det kommer en presentation så småningom i Fåglar i Sörmland. För den som inte kan bärga sig så finns dessa redan för beskådande på vår eminenta hemsida www.sormlandsornitologerna.se. Där kan man även läsa verksamhetsberättelsen, kassaredegörelse samt årsmötesprotokoll då dessa inte längre skickas ut per automatik. Den som inte har tillgång till Internet, och som gärna vill läsa dessa dokument, vänder sig lämpligen till styrelsen så skickas dessa.

Göran Andersson
Redaktör

Fågelinfluensan

Många av oss som åker mil efter mil i vårvinterskogarna i eftersök av ropande ugglor har nog upprepade gånger frågat oss varför det är så glest mellan pärlugglorna i vårt landskap. Möjligen har våra grannar i Västmanland ett svar på frågan och idéer om vad man kan göra åt det hela.

Jukka Väyrynen

"En död and hittad i Eskilstuna" - Fågelinfluensan är här!

Att fågelinfluensan nått Sverige och vår del av landet kan knappast ha undgått någon. Mediernas enorma intresse för fenomenet har resulterat i spaltmetrar om risker, fynd av döda fåglar och bilder på personal i skyddskläder. Hur kan detta påverka oss vanliga skådare? Måste man fortsätta tjata om problem som ännu inte drabbat oss i inlandskommunerna?

Faktum är att vi måste förbereda oss. Nya fall kommer att komma och det är bara en tidsfråga innan det dyker upp fall även i inlandet. Vi som aktiva fågelskådare har med denna "fågelinfluensa" nu också fått en annan roll oavsett var vi bor. Från att ha varit utövare av en kuriös hobby har vi helt plötsligt förväntats vara experter på fåglars sjukdomar och på riskbedömning. Hur många av oss har inte från oroliga mindre fågelkunniga vänner och bekanta fått frågor om smittspridning, risker för husdjur och om man ska fortsätta mata sina småfåglar? Det är nu angeläget att vi svarar på ett sätt som är korrekt och trovärdigt. Och att vi håller oss till fakta. Vi som är fågelintresserade och fågelintressets förespråkare måste nu vara beredda att ta fåglarnas parti och förbereda oss på det som komma skall. Faktum är att det redan ute i Europa förekommit diskussioner om torrläggning av våtmarker och vi hos oss har redan märkt krav på ökad skydds jakt. En ökad smittspridning och fler fall kan skapa mer misstro mot fåglarna och sannolikt med detta en ökad diskussion om våtmarkers och rastplatsers vara eller icke vara.

Foto Göran Andersson

Ännu så länge levande svanar

Många oroliga barn och ungdomar

Mediernas tidvis massiva rapportering har skapat oro hos många människor. Svarta rubriker som "Död svan hittades", "Dödligt virus hos tyska tamfåglar" och "Brist på katastrofberedskap oroar" basunerar ut ett budskap om en väntad överhängande livsfara. Experterna Björn Olsen och Johan Elmberg menar att "Varningssignalerna är berättigade..." men också att myndigheterna på olika sätt sprider oro när de utmålar fåglarna som "interkontinentala missiler som sprider dödlig influensa över jorden".

Myndigheternas agerande men inte minst mediernas enorma nyhetsjakt har tagit orimliga proportioner och har skapat en onödigt och i vissa fall missriktad oro hos allmänheten. Bland de oroligas skara finns inte bara hund- och kattägare som inte längre törs släppa ut sina djur utan även

många av de människor som matar småfåglar och faktiskt också många barn och ungdomar. Fåglarna har övergått från att vara små näpna skyddsvärda djur till att ses som potentiella spridare av dödlig smitta och vars närhet man bör undvika!

Krav på skydds jakt

Det finns många oroliga människor som tycker om fåglar men det finns också de som anser fåglarna vara en sanitär olägenhet. Detta gäller inte minst de som ser gässens närvaro i parker och på badstränder som störande. Dessa människor har nu fått vatten på sin kvarn och en del har också tagit tillfället i akt att skapa ytterligare misstro mot fåglarna genom att påta sig rollen som allmänhetens talesmän och genom skriverier på insändarsidorna kräva myndigheternas agerande mot dessa smittspridare. Ansökningar om skydds jakt på gäss har inte heller låtit vänta på sig. FSO har tagit del av ett antal ansökningar av varierande slag där man ofta ser jakt som den enda slutgiltiga lösningen på problemet. Från FSOs sida är vi tydliga med att lyfta fram att vi är bestämt emot skydds jakt som en metod att lösa problemet med smittspridningen av H5N1. Det kan tvärtom bidra till spridningen! Vi från FSO förespråkar andra åtgärder i första hand. Skapande av alternativa betesmarker till parkernas gräsytor, planteringar som hindrar gässen från att gå öppet mm.

Vad är fågelinfluensa?

Fågelinfluensa H5N1 är en fågelsjukdom som orsakas av ett influensavirus. Det finns ett stort antal olika slags fågelinfluensavirus varav de allra flesta inte är speciellt smittsamma eller ens orsakar sin värd några större problem. Den form vi talar om i termerna "aggressivt", "dödsvirus" osv är en virusform som förhållandevis lätt smittar mellan fåglar och som kan orsaka hög dödlighet i den smittade besättningen (tamfåglar). När man ifrån myndigheternas sida pratar om fåglar som testats positivt (= varit smittade) så menar man att fåglarna burit på virus av den smittsamma subtypen H5. Testerna för att exakt konstatera H5N1 kan i nuläget inte göras i Sverige utan genomförs i England. Det betyder alltså att alla fåglar som hittats och visat

sig vara "positiva" inte nödvändigtvis behöver vara bärare av H5N1, men av olika säkerhetsskäl så behandlas alla fåglar som om de vore det.

H5N1 är mycket smittsam mellan fåglar och ibland kan även människor infekteras. För att en människa ska smittas krävs normalt en mycket hög koncentration av virus och en hög exponeringsgrad för det. I dagsläget har INTE viruset muterat på ett

Foto Göran Andersson

En sanitär olägenhet enligt somliga

sådant sätt att det kan smitta från en människa till en annan. Ett gammalt namn på sjukdomen är "hönspest". Ett annat mer lämpligt namn på denna influensa hade varit fjäderfäinfluensa. Fjäderfäneringen skulle drabbas hårt av en smitta inte bara för att många fåglar skulle dö utan också för att många konsumenter skulle undvika att köpa fjäderfäprodukter. Det regelverk som påverkar hanteringen av utbrott av smittsamma sjukdomar i fjäderfäbesättningar är därför uppbyggt utifrån att skydda näringen. Det är detta regelverk som tillämpas från myndigheternas sida när man inför skyddszoner etc.

H5-viruset sprids främst via sekret och spillning och det är först vid direkt kontakt med dessa utsöndringar som en reell smittrisk finns. Avföring

kan i sin tur fastna på föremål, fordon, fjädrar, damm. Rör man sig i områden där smitta konstaterats så bör man ha detta i åtanke.

Vissa arter är mer mottagliga än andra för H5-virus. Det som oftast händer är att fåglarna snabbt blir sjuka och dör. Inkubationstiden är normalt 3-5 dagar varför fåglarna kan förflytta sig ganska långt innan de blir allvarligt sjuka. Det finns också uppgifter som kan tyda på att vissa arter skulle

tamfågelbesättningar där de ibland muterar till mer aggressiva och smittsamma varianter. I vissa befolkningstäta länder lever människor väldigt nära sina tamfåglar. Fåglarna tillåts ofta röra sig fritt från blöta risfält och till och med in i det egna huset. Det förekommer också att människor och fåglar sover i samma hus! Det finns således gott om människor som hela tiden exponeras för olika slags fågelvirus. Det är också i dessa miljöer där människor dött i H5N1.

Foto Göran Andersson

En flock kanadagäss på flyttning norrut uppfattas av en del som vårens budbärare och välkomnas, medan andra ser dem mer som potentiella smittbärare och därmed som ett hot.

kunna vara mer resistenta mot viruset. Resistenta fåglar kan möjligen också sprida viruset utan att själva drabbas nämnvärt av det.

Inget nytt fenomen

Att änder är värdar för olika virus är ingen ny företeelse. Studier har enligt experterna Johan Elmberg och Björn Olsen visat att uppemot 60 procent av alla flyttande änder i Europa och Nordamerika bär på olika slags fågelinfluensavirus. Det förekommer med andra ord gott om fåglar som bär influensavirus året om i vårt land. De allra flesta av dessa fågelinfluensavirus är harmlösa för sina värdar och smittar inte till människor. Med andra ord så har fåglar knutna till vatten en lång flertusenårig utvecklingshistoria med en exponering för dessa sjukdomsalstrare som en naturlig del i deras tillvaro.

Enligt våra experter ovan har alla kända influensavirus vilda vattenlevande fåglar som ursprungliga värdar. Genom tamfåglars kontakt med sina vilda släktingar sprids harmlösa virus till

Virus måste cirkulera

För att ett sådant virus ska kunna orsaka ett utbrott av fågelinfluensa krävs att fjäderfä först infekteras genom kontakt med vilda fåglar. Därefter måste viruset cirkulera en tid i besättningen innan det förändras till att bli mer sjukdomsframkallande och kan först då orsaka allvarlig sjukdom på fåglarna. Infektionen kan sedan spridas vidare till andra besättningar och även tillbaka till vilda fåglar. Influensavirus som drabbar människor har ofta smittat via vildänder till tamkor och höns för att så småningom i ännu en muterad form gå över till grisar och därefter smitta människor.

Flyttfåglar som spridare av virus

Flyttfåglar som spridare av influensavirus har diskuterats på olika sätt. Att flyttfåglarna skulle vara huvudorsak till spridningen av H5N1 är omtvistat. De fynd som gjorts under våren av smittade fåglar har i flera fall (alla?) tillskrivits den omfattande handeln med levande fjäderfä. Den onaturliga spridningen i öst – västlig riktning följer

inga normala flyttvägar utan snarare det som anses vara normala handelsvägar för fjäderfä. När sedan smittade fåglar kommit i kontakt med sina vilda kusiner har dessa i sin tur drabbats. Dessa fåglar förväntas sedan kunna bära smitta med sig när de senare flyttar mot sina normala häckningsområden.

Följaktligen torde fler fall sedan kunna upptäckas genom lokala utbrott under sträcket på olika rastlokaler. Preliminära uppgifter (mitten på april 2006) visar däremot att så inte har blivit fallet. Sträcket har pågått i mer än en månad utan att några större utbrott kunnat konstateras. Stora mängder av änder, gäss och måsfåglar väljer in över landet utan att någon epidemi kunnat upptäckas.

En sak man bör ha i åtanke är att vilda fåglar bär på influensavirus i många former men att de inte ska ses som "brottslingar" i sammanhanget utan att de istället bör ses som offer. De aggressiva formerna uppstår inte i naturen utan i områden med mycket stora tätheter av tamfåglar. Dessa former kan sedan smitta vilda fåglar som i sin tur dukar under. I naturen dör dessa smittade fåglar snabbt. Koncentrationerna av virus finns inte på samma sätt under häckningsperioden då fåglarna är utspridda. Viruset klarar inte uttorkning och värme speciellt bra varför smittan inte sprids. När fåglarna återkommer för övervintring så sker vissa arters övervintring i täta flockar i miljöer som är mer optimala för spridning. Smittspridningen mellan vilda fåglar kan då åter ta fart. Man bör också ha i tanke att det i Oxelösundsområdet övervintrar mer än 50 000 vigg och bergänder i täta flockar utan att speciellt många fåglar dött! Det vi istället bör fundera på är vad som händer om smittan förs över till olika hotade arter. Det kan finnas risk för att vadare och rovfåglar kan drabbas hårt och att det påverkar den biologiska mångfalden i stort.

Fall av fågelinfluensa i Sverige

De första fynden av den mer smittsamma formen av fågelinfluensa gjordes i Oskarshamn den 28 februari i år. Hittills har döda fåglar som burit på denna variant av H5-viruset påträffats i sex län i landet: Blekinge, Gotlands, Kalmar, Skåne, Stockholms och Södermanlands län. I Södermanland

finns ännu så länge endast fynd från Nyköping och Oxelösunds kommuner.

Drabbade arter

Följande uppgifter grundar sig på den lista över fynd som Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) redovisar på sin hemsida. Man bör ha i åtanke att SVA behandlar alla fåglar som burit fågelinfluensa av subtyp H5 som positiva. Detta innebär således inte att alla bär på typen H5N1. De fåglar som hittills varit mest frekventa bärare av H5 är vigg, bergand, storskrake och salskrake vilka samtliga uppträder i mer eller mindre täta vinterflockar. Hit hör egentligen också gräsand (1), knölsvan (2) och kanadagås (1).

De rovfåglar och måsar som drabbats har högst sannolikt dödat och förtärt försvagade smittade fåglar eller mer troligt ätit av döda sådana. Fynd har gjorts av en smittad ormråk, ett par berguvar, en fiskmå och en gråtrut.

Det finns i andra länder ett flertal andra arter som drabbats av H5N1. På USGS National Wildlife Health Centers hemsida finns en lista på arter från andra länder på adressen:

http://www.nwhc.usgs.gov/disease_information/avian_influenza/affected_species_chart.jsp

Om nu detta är en lista som uppfyller alla krav på vetenskaplighet vet jag inte men den citeras ändå i pressen ibland. Denna lista räknar endast upp arter och beskriver inte under vilka omständigheter som dessa smittats.

Observationer av sjuka fåglar

Det finns en flora av olika dödsorsaker och sjukdomar hos fåglar. Att man ser en sjuk eller död fågel innebär inte att den smittats och dött av H5N1. Ser man till smittade grupper av fåglar så kan det även där vara svårt att på en levande fågel se om den har insjuknat i fågelinfluensa. Vilka symtom en viss fågel uppvisar varierar beroende av art, känslighet för viruset och så vidare. Symtomen kan vara från inga alls till allvarlig sjukdom. Ofta tycks fågelinfluensa ha ett hastigt förlopp med hög dödlighet i allmänhet. Det som händer i en smittad

besättning (obs tamfåglar!) är att fåglarna kan visa en nedsatt allmäntillstånd (kräver att man vet hur fåglarna är när de är friska), dålig aptit, andningssvårigheter, hosta, diarré, darrningar, kramper, svårigheter att gå osv. Alltså en mängd symtom som i de allra flesta fall är mycket svåra att notera hos vilda fåglar.

Att hantera döda fåglar

Det är naturligt att man hittar enstaka döda fåglar ute i naturen. Om ett område hyser drygt 50 000 fåglar som kustområdet tidvis gör utanför Oxelösund så dör rimligtvis åtskilliga tusen fåglar i området varje år. Att hitta någon enstaka död fågel är således inget onormalt. Om man däremot hittar fler än fyra-fem fåglar inom ett begränsat område så kan det börja vara läge att informera det lokala miljökontoret om saken. Regel bör vara att inte handskas med några döda fåglar alls utan låta dessa ligga kvar.

Om du ändå känner ett behov av att göra dig av med den döda kroppen så bör man enligt alla rekommendationer ha handskar på sig och helst lägga ner kroppen i en plastpåse om man ska flytta på kroppen eller liknande. På så sätt minimeras risken för all form av smitta vare sig det rör sig om virus eller salmonella eller något annat. Det kan vara bra att gräva ner den döda fågeln om det är möjligt. Oavsett hur man hanterat kroppen så bör man vara noggrann med sin hygien efteråt och tvätta händerna. Fågelinfluensavirus har visat sig vara känsligt för de flesta sorters desinfektionsmedel.

Myndigheternas agerande

Som tidigare nämnts så har våra myndigheter att hålla sig till de regelverk som finns gällande smittskydd i Sverige och i EU. Dessa bygger främst på skydd av fjäderfä och människor. Vad som i praktiken sker när ett utbrott konstateras är att en lång kedja av händelser aktiveras. Vid alla misstänkta fall av fågelinfluensa aktiveras en lång rad av instanser som genomför olika slags åtgärder. De myndigheter som har centrala roller i arbetet med att hantera ärenden som berör fågelinfluensa är första hand Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) och Jordbruksverket. I ett första skede när

fåglar som misstänks vara smittade införs skyddszoner i det närmaste området kring fyndet, innefattande en del restriktioner för att hindra smittspridning och främst för att tamfågelbesättningar inte ska smittas. Det har i media sett dramatiskt ut när skyddsklädda personer lägger döda fåglar i säckar. Det är ur arbetsmiljösynpunkt

reglerat att skyddsutrustning ska vara på och att inga onödiga risker ska tas. Det finns numera en webbplats med gemensam information från olika myndigheter som arbetar med fågelinfluensa. Den hittar du på adressen www.fagelinfluensa.info. Där hittar man adresser och telefonnummer om man vill veta mera om vad myndigheterna gör.

Vad kan vi som skådare göra?

Räkna med att du får frågor från vänner och bekanta och försök gärna följa myndigheternas rapportering på sina hemsidor. Det är däremot viktigt att inte för kategoriskt uttala sig i media utan överlåta detta till de personer som är mer insatta. För Sörmlands del kommer FSO tillsammans med lokalklubbar att diskutera fram en handlingsplan som även kommer att infatta hur vi hanterar mediakontakter inför kommande utbrott.

Mer läsning

http://www.birdlife.org/actio/science/species/avian_flu/public.html

<http://www.jordbruksverket.se>

<http://www.sva.se>

Elmberg, Johan & Olsen, Björn. "Flyttfåglar är inte några livsfarliga influensamissiler, DN debatt 2006-03-02.

Jukka Väyrynen

Dunkers Mälby, Mälby Kvarn

640 32 Malmköping

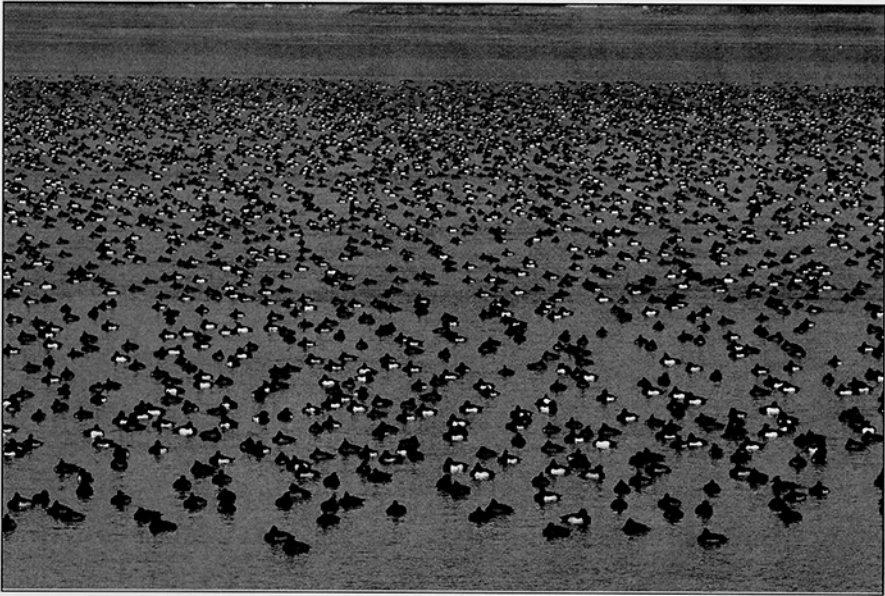
Kusten klar?

Vintervigg

I föregående artikel avhandlas fågelinfluensan där fynd i Sverige hittills främst gjorts i ansamlingar av övervintrande andfåglar. Eftersom Östersjön hyser stora sådana ansamlingar finns anledning för oss som skådar året runt och letar efter dessa flockar att vara lite extra vaksamma på utvecklingen. Under tiden kan vi som vanligt beundra dessa imponerande flockar.

Text & foto Göran Andersson

För oss fågelintresserade innebär ett möte med en udda fågel eller fågelföreteelse ofta något minnesvärt. Det udda kan vara en händelse i form av en sällsynt art, ett märkligt beteende, en ovanligt vacker morgon eller något annat som går utöver det vanliga. Bland dessa udda och minnesvärda upplevelser brukar stora mängder av någon art kunna platsa. Att stå i Falsterbo och se mängder med ornvårkar på väg söderut i oktober, eller att se ansamlingarna av sångsvan i Tysslingen i Närke under våren lämnar nog få oberörda. Bland dessa ansamlingar finns sådana som är berömda långt utanför skådarekretsar såsom gässen vid Tåkern eller tranorna vid Hornborgarsjön. Mindre välkänt ens bland lokala sörm-

ländska fågelskådare är nog det spektakel man kan bjudas på vintertid i området SO om Nyköping i Sörmland.

Viggorgie

Redan under senhösten börjar det fylla på med stora mängder vigg med inslag av bergand i vikarna kring Örsbaken utanför Nyköping. Vartefter vintern fortskrider ökar sedan denna ansamling för att oftast kulminera under januari om bara dessa inre vikar får förbli isfria. Under gångna januari var dessa viggor ovanligt koncentrerade i området norr om Brannäshalvön strax NO Oxelösund och det gjordes försök att uppskatta antalen. Det är naturligt

Kombinationen av 10.000-tals sjöfåglar och jagande havsörn kan ge minnen för livet. Att stå vid en vintervik i gnistrandande klart vinterväder och se örnarna med mäktiga vingslag skrämna upp änderna på vingarna så dom likt myggsvärmar förmörkar himlen är synnerligen sevärt. Ni som ännu inte har besökt områdena utanför Nyköping och Oxelösund har en mäktig upplevelse att se fram emot när inte så mycket annat händer i fågelmarkerna.

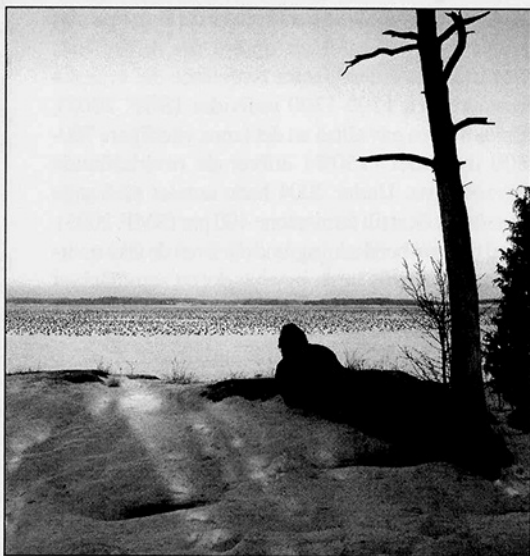

vis alltid svårt att räkna antalet individer i dessa tätt packade viggflockar, men med kombinationen av att göra estimat i fält och jämföra med bilder tagna av delar av flocken kunde vi den 14:de januari beräkna antalet till >60.000 i en tät flock. Det kan dock ha rört sig om så mycket som 80.000. Det säger sig självt att det är ett imponerande skådespel om man har turen att stå på rätt ställe när viggarna kommer inflygande i gryningen. Denna magiska morgon när vi räknade ovan nämnda flock hade vi just denna tur. Flock på flock med ånder kommer inflygande under morgontimmarna och alla landar dom i samma lilla skyddade vik alldeles framför våra ögon. Närmsta kanten på flocken vara bara något hundratal meter bort och fåglarna låg som en svart massa på vattnet och "småpratade". Det verkade kunna komma in hur många småflockar som helst och sväljas av denna stora flock. Riktigt imponerande blir det hela när någon havsörn sveper in och börjar jaga. När mer än 60.000 vigg ska upp i luften och fara runt tar det hela närmast bibliska proportioner. Det är tydligt att viggarna utnyttjar skyddet av flocken in i det sista. Ofta är det först när örnen är riktigt nära som dom lyfter alternativt dyker. Efter en örnrad över huvudflocken ser det ut som myggsvärmar i luften när viggarna flyger kors och tvärs. Ibland väljer dom att trots allt gå ner på samma ställe igen, men lika ofta försvinner dom utom synhåll mot yttre delarna av skärgården. Man ska komma ihåg att det inte är så ofta man får chansen att se majoriteten av de övervintrande viggarna samlade i samma flock nära land som beskrivs ovan, utan oftast är dom mer utspridda i området. Även vid dessa tillfällen är dock naturupplevelsen något utöver det vanliga och platsen väl värd ett besök.

Hur hitta dit

För att hitta till området som beskrivs ovan ska man ta sig till parkeringen vid Brannäs våtmark utanför Oxelösund och sedan gå de ca 2 km ut till Örsbaken. Våtmarken är egentligen en rad dammar som fungerar som en del av Oxelösunds reningsverk. Utgår man från motorvägen som löper mellan Nyköping och Oxelösund tar man

av mot Bara strax norr om Oxelösund. Man åker sedan under motorvägen och tar höger in på den gamla vägen mellan städerna och fortsätter mot Oxelösund en liten bit. Därefter tar man vänster mot Vivesta och följer skyltarna mot våtmarken. Väl där finns en stor parkering och man följer sedan den lilla grusade stigen genom våtmarken tills man kommer fram till klipporna ut mot viken. Området är väl värt ett besök under även under vår och höst då det ofta passerar ett bra sträck utmed kusten och den varierade terrängen innebär varierat fågelutbud. Under vintern ska man först försäkra sig om att det är isfritt i viken innan man ger sig dit. Det finns även alternativa plaster att spana vigg utanför Nyköping som Strandstuviken, Örstignäs och Horn. Den som är bekant med, och har tillgång till, Internet kan enkelt kolla upp dessa plaster i Svalan, eller med hjälp av någon kartfunktion som t.ex. <http://kartor.eniro.se/> eller <http://www.hitta.se/> för att hitta fram. Sök då på "Brannäs Oxelösund" så uppenbarar sig platsen i all sin prakt på en in- och utzoomningsbar karta.

Antingen ska man ha tur och viggarna kommer inflygande och lägger sig i den vik man bevakar, eller också får man försöka smyga sig fram. Det senare kan fungera om man är försiktig och har lite tålamod.

Havsörn

*Har havsörnens, *Haliaeetus albicilla*, "återkomst" som häckfågel även inneburit nya beteenden, frågar sig Arne Andersson i denna artikel som till stor del baserar sig på författarens egna erfarenheter*

Arne Andersson

Historik och bakgrund

Havsörnsstammen var tidigare i kris. Vid fridlysningen 1924 återstod ca 35-40 par utmed Östersjökusten. Beståndet kom därefter att öka till drygt 100 par, fram till en vändpunkt på 1950-talet, då örnarnas fortplantningsförmåga försämrades till följd av stigande halter i Östersjön av olika miljögifter, främst DDT och PCB. Situationen försämrades därefter successivt. I början av 1970-talet hade beståndet nästan halverats, och ungproduktionen var bara en fjärdedel av den normala. Genom boplatsskydd, stödutfodring och minskad giftbelastning kunde en omsvängning ske. Antalet revirhållande par kom därför senare under slutet av 1990-talet att uppgå till minst 250. Inräknat alla åldersklasser omfattade det svenska beståndet ca 1200-1300 individer (SOF. 2002). Beräkningen gav alltså att det fanns ytterligare 700-800 individer (150%) utöver de revirhållande havsörnarna. Under 2004 hade antalet häckande havsörnar ökat till åtminstone 400 par (SMF. 2005). Med tidigare beräkningsgrund där även de icke revirhållande örnarna ingår innebär det ett sammanlagt bestånd på ca 2000 individer.

Andra positiva förändringar

Förutom den giftfria stödutfodringen, som antagligen är den åtgärd som betytt mest för havsörnsstammen, har en viss bevakning av örnbönder under häckningstid haft betydelse. En annan orsak är sannolikt att örnarna kunnat bygga sina "nya bönder" på öar och andra platser som redan varit, eller blivit avsatta som fågelskyddsområden där beträdnadsförbud råder under häckningstid. Ytterligare en bidragande orsak är sannolikt ett större naturintresse från allmänheten mot vad som fanns

förr. Idag är det inte ovanligt att få höra entusiastiska berättelser från personer som sett havsörn på nära håll, vilket idag blivit en rätt vanlig förekomst i landet. Det verkar därmed som att inställningen till havsörnen har ändrats mot tidigare, trots att det även i dag kan förekomma olaga jakt och sabotage mot boträd. Jag har även vetskap om ett flertal personer med ett "ljumt" naturintresse, och som har havsörnsbönder i närheten av sina bostäder, men som inte skulle komma på tanken att röja detta för utomstående. Man värnar om örnarna och vill inte att boplatsernas lägen ska komma till kännedom till "fel sorts" människor som eventuellt kan störa häckningen. Vad som sedan gynnat havsörnsstammen mest är sannolikt storskarvens etablering utmed östersjökusten. En etablering som skett under de senaste 15-20 åren. Andra viktiga födotillgångar har säkerligen även varit det ökande antalet av vitkindad gås och grågås i skärgårdsområdet.

Ny födotillgång

Att framför allt storskarvens expansion som häckfågel i skärgården bidragit till att örnarna haft ganska lätt att erhålla föda är väl rimligt att anta. Tidigare, under 1800-talet, fanns endast skarvkolonier i Skåne och Blekinge. Skarven försvann sedan som häckfågel vid sekelskiftet. Omkring 1948 påträffades arten åter som häckande i Sverige, vilket skedde på Svartö i Kalmarsund. Därefter etablerades de första kolonierna utanför Kalmarsund i Blekinge och i Västergötland 1987. Sedan följde kolonier i Östergötland 1988 och i Sörmland, Uppland och Väneren 1989. Idag häckar skarven framförallt utmed Östkusten, men etablering har även skett i Bohuslän på västkusten. Denna etablering har även gällt större insjöar i södra och mellersta Sverige. Hela det svenska beståndet uppgick 1999 till ca 25

Gammal havsörn är ut och patrullerar sitt revir.

600 par fördelade på 154 kolonier (Sveriges fåglar).

Efter observationer i fält kan man även konstatera att örnarna lärt sig att utnyttja denna födokälla maximalt. Vid ett flertal tillfällen har jag under åren 2003-2005 noterat havsörnar som landat mitt i skarvkolonier och angripit någon unge. Vid dessa tillfällen har de vuxna skarvarna tillfälligt flytt platsen. Beteendet har sannolikt upprepats så ofta att två skarvkolonier upphört att existera. Något som också skedde på Måsklubbarna 2003 med ca 15 par samt på Stenskar 2005 där ett 20-tal skarvar häckade. Ön Stenskar och området runt densamma har under flera år varit en säker lokal där man dagligen kunnat notera ett flertal havsörnar.

Att skarvarna blir hårt ansatta av havsörnar och därför tvingats överge sina kolonier har tidigare omnämnts från Stockholms skärgård (Staab, 2004). Hitintills har jag ännu inte sett att örnarna tagit någon vuxen skarv, men det beror antagligen endast på att örnarna inriktat sig på de mer lättfångade boungarna. Jag har dock ett återfynd av en vuxen skarv som ringmärktes som bounce på Västerklubben 2003. Den påträffades på samma ö våren 2005 och medsända fynddetaljer lyder: "Nyligen död, troligen dödad av havsörn".

Noterbart är att antalet häckande skarvar i Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde har varit på nedgång sedan 1995 då ca 340 par häckade. Detta kan jämföras med 2003 då det fanns 140 häckande par, 2004 då antalet hade minskat till 80 par samt 2005 antalet häckande skarvar uppskattades till 70 par i två kolonier. I det senare fallet övergavs dock kolonin på Stenskar, något som konstaterades den 18 juni. Att storskarven nedgång enbart skulle bero på havsörnarna är väl inte troligt, även om de säkerligen bidragit stort till detta. En annan orsak är sannolikt det minskade fiskbeståndet i skärgården.

Ny effektiv födosöksmetod?

Alla fåglar har naturligtvis ett för arten effektivt sätt att finna föda. För mig verkar det som att örnarna för sin del utvecklat detta ytterligare. Ett nytt beteende som jag först under senare år noterat från örnar som kommer flygande till trädlösa öar i ytterskärgården är att när de anlant först har blivit stillastående för att efter ett tag i sakta mak börjat gå runt på öarna. Det kan uppfattas som de lärt sig att systematiskt söka efter föda. Att örnarna vid dessa rundvandringar under fåglarnas häckningstid kommer att finna ägg, ungar, eller tryckande fåglar är sannolikt. Metoden är naturligtvis ett effektivt sätt att skaffa föda. Liknande beteende har noterats av andra observatörer på annat håll i Sörmlands skärgård.

Håller örnarna på att mista sin skygghet?

Uppträder havsörnen annorlunda idag? Åtminstone anser jag att så är fallet i mitt skärgårdsområde, en kuststräcka på ca 7 km utanför Nyköping.

Ett par exempel:

(1) Generellt verkar havsörnarna uppvisa mindre försiktighet i kontakten med människan. I Nyköpings skärgård kan man ofta se havsörnar flygande på 30-40 meters höjd, och ibland ännu lägre, över både människor och hus. Något som jag annars endast i undantagsfall noterat under de senaste 40 åren. Om man tidigare befann man sig i en

Foto Arne Andersson

Det från sjön synligt placerade örnböet som nämns i texten.

båt ute på sjön och det kom en flygande örn i riktning mot båten, men där örnen inte observerat detta förrän i ett sent skede, tvärvände den oftast för att sedan flyga en stor och vid omväg. I dag tycks de bara vika av lite grann och flyga vidare i samma riktning.

(2) I skymningen den 9 april sågs en havsörn som troligtvis försökte ta nattkvist i en stor tall, 30 meter från sjön och endast 20 meter från vårt hus på Risö. I huset som var upplyst rörde sig fyra personer vilket tydligt måste ha kunnat ses utifrån. Örnen blev stillasittande på en gren invid stammen. Efter ett tag blev dock min nyfikenhet för stor, vilket gjorde att jag tyvärr gick ut och örnen flög iväg.

(3) I mitten av april noterade jag tillsammans med ett tiotal personer en havsörn som gjorde upprepade utfall mot andfåglar som låg på vattnet i den yttre delen av hamnbassängen i Nyköping. Om örnens utfall berodde på ett desperat födosök, eller om den inte uppfattade oss på kajen som något hot får väl vara osagt. Ovanligt var det i alla fall att se en havsörn jaga så nära människor och "bebyggelse".

(4) En annan händelse berättas av en bekant till mig som är väl bekant med havsörn då han ofta har häckning i närheten av sin stuga. En kväll noterade han att en död koltrast låg på marken ca 10 meter utanför sitt hus. På morgonen därpå får han se en havsörn ta koltrasten och flyga iväg. Att en havsörn bemödar sig att ta en död koltrast är väl inget man direkt tänkt sig. Inget byte tycks dock vara för litet, eller som i det här fallet för "riskfyllt placerat", om man är i behov av föda. Att husets enskilda läge invid strandkanten med öppet hav utanför inverkat på beteendet kan man nog även anta.

(5) I tidig gryning den 3 augusti iakttog jag en havsörn sittande på en gren invid stammen av den tidigare nämnda tallen invid vårt hus. Med anledning av tidpunkten är det inte omöjligt att örnen haft nattkvist i trädet. Ett par minuter efter upptäckten av örnen flög den iväg.

(6) Den 21 augusti vaknade jag till läten från havsörn. Jag uppfattade det som att lätena kom från minst två individer på nära håll. Väl uppstigen och utgången konstaterade jag två örnar som satt i varsitt träd på en grannö belägen ca 100 meter bort. Jag gick ned till stranden och ut på en brygga utan att örnarna reagerade. De fortsatte med sina lätesyttringar under någon halvtimme. Därefter kunde jag och ytterligare tre personer bevittna en lekfull rundflygning i området under 10 minuter av två adulta och tre ungfåglar. Örnarna var som närmast ca 70 meter från

oss. Detta pågick under ca 15 minuter innan samtliga örnar flög vidare mot ytterskärgrården. Eftersom jag nu inte var på platsen varje dag kan jag inte säga hur ofta dessa eventuella övernattningar pågick, men under perioden 4-7 september hade två örnar nattkvist på grannön samt ytterligare en eller möjligen två örnar på en grannö belägen ytterligare 100 meter därifrån. Båda öarna är belägna nära fritidsbebyggelsen på Risö där det finns ett 70-tal fritidshus. Båttrafik förekom från tidig morgon till sen kväll, vilket inte tycktes störa örnarna nämnvärt trots att ett flertal båtar passerade på 40-50 meters avstånd.

Synlig boplacering

Att havsörnen kan häcka nära människor är bekant, men då väljs vanligtvis en undanskymd placering för boet. Den 15 januari 2006 upptäckte jag ett nytt bobygge i ett träd som två örnar (möjligen

ett par) tidigare ofta setts använda som "sitträäd". Jag hade tidigare varit på platsen den 13 november 2005 och då hade bobygget ännu inte påbörjats. Under högst två månaders tid hade örnarna alltså samlat ihop bomaterial i den mängd som syns på fotot här intill.

Själva boets placering är annorlunda på så vis att det ligger väl synligt från sjön. Det ligger även vid en vik där fiskeintresserade tidvis kan uppehålla sig under större delen av årets månader. Under båtsäsongen förekommer det även ofta att fritidsbåtar söker sig in i viken för att övernatta. Att det förekommer mänsklig aktivitet i närområdet till boet anser jag örnarna vara väl förtrogna med. Huruvida det kommer att bli ett etablerat bo, om det nu blir färdigt, får väl framtiden visa.

Örntäthet

Idag är det vanligt med havsörnsobservationer både i skärgården och i inlandet. Bara i mitt observationsområde kan man under häckningstid så gott som dagligen notera 3-4 adulta örnar. Under senhöst och vinter är det inte ovanligt att det kan förekomma upp till ett 15-tal havsörnar i området.

Tidigare har det även skett ett försök att uppskatta hur stor havsörnsstammens storlek var under 1800-talet. Beståndet uppskattades till minst 500 par (SOF. 2002). Om man betänker att det då fanns omkring 500 häckande par, mot dagens ca 400 par, och även antar att den sedan tidigare nämnda andelen icke häckande individerna var densamma som idag, så skulle antalet havsörnar under 1800-talet ha uppgått till ca 2500 individer. Ett antal som jag tycker verkar vara osannolikt.

Personligen tror jag att det under de senaste 200 åren aldrig funnits så många havsörnar i landet som idag. Dels beroende på de tidigare nämnda åtgärderna, samt den nya födotillgången bestående av framförallt skarvar. Här har verkligen örnarna haft ett välfyllt skafferi att ta ur utan att behöva konkurrera nämnvärt om födan, åtminstone inte med

sina artfränder. Beträffande födan bör havsörnarna, innan skarvens etablering, haft betydligt svårare att få tillgång till en så rikligt förekommande föda som de nu haft. Något som bör ha inneburit

att de tidigare varit tvungna att hålla mera strikt på sina revir för att säkerställa den mängd föda som behövs till sig själva och för att föda upp sina unga. Detta faktum bör sannolikt i stor utsträckning ha begränsat antalet örnpar under 1800-talet.

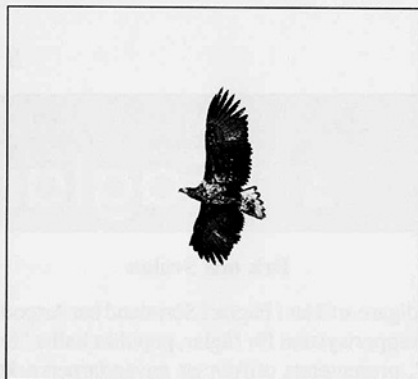

Foto Göran Andersson

En yngre havsörn bevisar att förnyringen fungerar.

Framtid

För tillfället ser havsörnens situation ljus ut. Sannolikt är större delen av de lämpligaste områden utmed östersjökusten där havsörnen kan häcka nu besatta. Vad som ytterligare skulle kunna öka populationen är om fler par etablerar sig vid sjöar i inlandet, vilket det troligtvis finns plats till. Hjälptill detta utgör även här skarvarna som nu etablerar sig vid många insjöar. Skulle antalet skarvar och gäss åter börja minska gör sannolikt även havsörnen det. Ett sådant förhållande bör dock numera inte innebära någon större risk för havsörnsstammen. Det största hotet nu och i framtiden är för havsörnen sannolikt av miljökaraktär.

Referenser

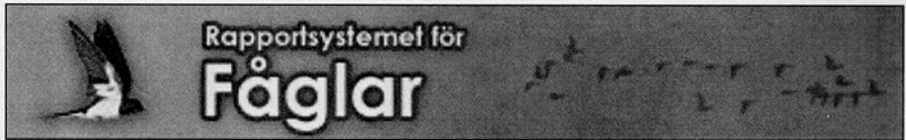
SOF. 2002. *Sveriges fåglar*. 3:e uppl. Stockholm.
SOF. 2004. *Fågelåret 2003*. Stockholm.
Stockholms Marina Forskningscentrum (SMF).
2005. *Östersjö 2005*.

Arne Andersson
Höglundavägen 31
611 37 Nyköping
E-mail: arne.andersson22@comhem.se

Svalan & Rrk

Det nya verktyget som Rrk erhållit i form av databasen Svalan innebär även en del nymodigheter i arbetssätten. Hur rapporteringen i Svalan påverkar vår rapportkommitté reder Per ut nedan.

Per Flodin

Rrk och Svalan

I tidigare artiklar i Fåglar i Sörmland har Artportalens rapportsystem för fåglar, populärt kallat "Svalan", presenterats utifrån ett användarperspektiv. Antalet användare ökar och rapporterna som kommer in likaså. För den enskilde skådaren är systemet i första hand ett nytt sätt att registrera observationerna från den egna skådningen, samt en utmärkt möjlighet att söka efter egna och andras rapporter från hela landet. Men rapporterna som kommer in utgör också underlag till diverse regionala och lokala fågelrapporter, liksom den nationella sammanställning som SOF publicerar varje år i "Fågelåret". Sedan 2004 måste rapporterna finnas i databasen för att komma med i Fågelåret. Detta faktum och de olika funktioner för bearbetning och sammanställning som finns i rapportsystemet har naturligtvis lett till betydande förändringar även för rapportkommittéernas arbete. I den här artikeln presenteras de huvudsakliga arbetsuppgifter som Rrk-Sörmland utför i rapportsystemet Svalan.

Rapportmängd

Ett sätt att ge en bild av det material vi har att jobba med är att se på antalet inkomna rapporter totalt och den del som omfattas av rapportmallen. I "Tabell 1" visas antalet rapporter i Svalan från vårt rapportområde åren 2001 – 2005. Antalet inkomna rapporter har ökat markant för varje år som gått och än så länge syns ingen avmattning. Mellan 2003 till 2004, och 2004 till 2005 är ökningstakten

omkring 150 %. Om man ser till procentandelen av inkomna rapporter som Rrk hanterar har den sjunkit något från 2002 och 2003 då den låg på 11-12 % till 2004 och 2005 då motsvarande andel är 8 %. Det kan sannolikt förklaras med att fler rapportörer rapporterar även de vanligare arterna, något som kan komma att bli väl så värdefullt i framtiden.

Vardagsarbetet

Det löpande arbetet i Svalan handlar till stor del för oss i Rrk-Srm om att utföra den uppgift som vi har från SOF i egenskap av regionala administratörer. I en informationstext på Svalans start sida för

Södermanlands rapportområde

År	Obsar	Pers	Arter	Rrk
2005	60440	484	258	5008
2004	41785	436	255	3221
2003	27816	279	254	3114
2002	13126	241	255	1533
2001	7784	202	244	1204

Tabell 1. Redovisning av rapportstatistik i Svalan från Södermanlands rapportområde från 2001 till och med 2005. Kolumnen "Pers" visar antalet aktiva rapportörer under året, inte antalet registrerade användare. "Rrk" visar antalet rapporter som faller under rapportmallen och som Rrk Srm behandlat (Uttag ur Svalan den 2006-03-23).

muleras den på följande sätt: "En rapporterad observation i rapportsystemet är också en rapport till Sveriges Ornitologiska förening (SOF) som svarar för kvalitetssäkring och administration av observationerna genom de regionala rapportkommittéerna (Rrk) och Raritetskommittén (Rk)." För oss innebär kvalitetssäkringen att vi i stort sett dagligen tittar på de inkomna rapporter som omfattas av rapportmallen (se länk i källförteckningen). Genom att vara aktiva här uppmärksammar vi de enstaka rapporter som har brister eller andra underligheter, som vi då kan rätta till direkt eller efter kontakt med rapportören. Exempel på "brister" som vi anser behöver rättas till eller kontrolleras är t.ex. när observationer rapporterats på allt för övergripande lokaler utan att lokalen närmare anges i kommentarsfältet (t.ex. "kommunlokaler"), och ibland saknas ålders- och könsbestämningar som kan vara av betydelse för att skilja enstaka individer åt. Dessutom har Rrk-Srm (fr.a. Janne Gustafsson) som rutin att löpande med sju dagars fördröjning döma de rapporter som mallen sorterar ut där inga osäkerheter finns som "Godkänd av Rrk". De rapporter för vilka frågetecken kvarstår får bedömningen "Ofullständig rapportering" och rapportören kontaktas. Rapporter med denna bedömning är endast synliga för den som rapporterat och inkluderas inte i systemets statistik eller listor. Genom att kontinuerligt döma rapporterna kan vi lätt få fram de rapporter som rapporterats in i efterhand genom att söka på obehandlade rapporter. Rapporter som ska ha skriftlig beskrivning får automatiskt sin bedömning följande natt.

Fenologidatum

En effekt av den fria inrapporteringen i Svalan är att det i varierande omfattning kommer in väldigt tidiga rapporter av vanliga flyttande arter. Rapporter som tidigare hamnade i den enskilde skådarens medvetande, men som nu inknappade i Svalan blir en del av officiell fenologisk statistik. Eftersom vi i Rrk anser att det är väl så viktigt och intressant att hålla reda på och följa förändringar i när enskilda arter uppträder i vårt landskap har vi nu utökat rapportmallen med fenologidatum som

sorterar ut extremt tidiga rapporter. Länken till rapportmallen finns sist i denna artikel. På så sätt kan vi ta kontakt med rapportörer och stämma av så att inknappningen blivit rätt. Det händer nämligen då och då att man vid rapportering av observationer från tidigare år missar att ändra datum i rapportformuläret. Alternativt är rapporten väldigt tidig för den aktuella arten och då är det precis som när det gäller rariteter viktigt att artbestämningen är riktig. Vi har därför kommit fram till att vi behandlar dessa rapporter på ett liknande sätt genom att kontakta rapportörerna och be om en beskrivning och höra ifall de uteslutit andra liknande arter.

Foto Göran Andersson

Entitan är ett bra exempel på en fortfarande vanlig art som behöver lite extra bevakning då den minskar betydligt. Notera revir och häckningsindicier i Svalan.

Skriftliga rapporter

I och med Svalan II introducerades funktionen att skriva och skicka in skriftliga beskrivningar på ovanliga och svårbestämda arter direkt i systemet. Det går även att bifoga bild- och ljudfiler med rapporten. Samtliga rapporter går precis som tidigare först till Rrk, där varje enskild ledamot har möjlighet att läsa, bedöma och skriva en kommentar på rappor

ten utan att känna till övriga ledamöters bedömning. Rapporter där alla är ense kan därefter godkännas för publicering utan att behandlas på något Rrk-möte. I de fall där någon vill ta upp rapporten för diskussion görs detta som tidigare under ordinarie Rrk-möten. Raritetsrapporter som ska vidare till RK ges en samlad bedömning och en kommentar från Rrk och sänds därefter vidare till RK, som sedan 1/1 2006 endast behandlar rapporter som skickas via Svalan. Vi i Rrk-Srm har ännu inte formulerat detta som ett absolut krav för våra regionala rapporter, men av praktiska skäl ser vi gärna att det samma gäller även i Sörmland. Det som inte förändrats är att vi precis som tidigare har att bedöma den beskrivning som ges i rapporterna. Lika viktigt som tidigare alltså att vara noga och utförlig i beskrivningen av observationen och varför andra arter/raser utesluts. Det är naturligtvis upp till var och en att själv bestämma om man vill skicka in en skriftlig beskrivning eller inte, men att inte göra det innebär att rapporten inte kommer med i årsrapporter och i Svalans listor och statistik.

Fågelrapporten

En av de största vinsterna med Svalan för oss i Rrk är att rapporterna så snart de knappats in finns i en gemensam databas, som hela tiden är uppdaterad och tillgänglig för samtliga Rrk-ledamöter, och övriga användare. Tidigare kom de skriftliga rapporterna in någon gång efter årets slut till rapportmottagaren som vidarebefordrade dessa vidare till respektive Rrk-ledamot, beroende på vilka arter som denne hade ansvar för. Sedan hade de enskilda ledamöterna till uppgift att försöka bringa ordning på rapporterna och sammanställa dem, för att till slut få till en sammanfattning och kommentar som publiceras i årsrapporten. Det innebar att en enskild rapport kunde komma in till Rrk som handskrivnen, sedan registreras in i ett kalkylprogram, därefter föras över till ett ordbehandlingsprogram, för att till sist läggas över i det program i vilket själva fågelrapporten skapades. Nu har vi rapporterna hela tiden i samma system från inmatningstillfället till dess det är dags att ta ut kommentarstexterna och de rapporter som ska publiceras skriftligt. Dessutom har man tillgång till rapporterna från övriga

delar av landet, som även om de inte är färdigbehandlade och ger en fullständig bild ändå är till hjälp i analyserandet genom att visa på övergripande mönster och skeenden under året.

Att sammanställningen trots detta inte publiceras så värt mycket tidigare än förut beror på flera samverkande faktorer. Dels det märkbart mycket större rapportmaterialet vi har att arbeta med (vilket i sig är positivt), men även att några enstaka rapportörer fortfarande väntar med att rapportera till efter nyår. Något som innebär att vi avvaktar till februari innan det huvudsakliga arbetet med sammanslagningar av häckningar och fynd av fåglar på samma lokaler inleds. Därefter ser vi till att så snart som möjligt gå igenom de arter som ska sammanställas och kommenteras till Nationella rapportkommittén (Nrk) för att publiceras i Fågelåret. Vår ambition är att supplementet av Fåglar i Sörmland med årsrapporten ska komma ut under sommaren.

Sammanfattning

Det är viktigt att säga att alla skådare som rapporterar i Svalan gör en insats genom att dela med sig av det man ser. Varje enskild rapport har ett värde, även om det inte är uppenbart vid rapporteringstillfället. Några år fram i tiden kanske sakernas tillstånd har ändrats så att rapporter av häckande entitor eller datum för drillsnäppans ankomst till i Sörmland är det som kommer i fokus. Därför är det nog så att Rrk:s kontinuerliga administrativa arbete med att kvalitetssäkra rapporter i Svalan kommer att bli än mer omfattande och väl så viktigt som att granska raritetsrapporter och sammanställa årsrapporter. Vi i Rrk ser fram emot detta och hoppas att fler ska börja rapportera och om vi ska önska något från rapportörerna så är det ökad noggrann rapportering av våra häckande arter.

Länk till den regionala rapportmallen:

http://artportalen.se/birds/reportguide_rrk.asp?rrkkod=15

Per Flodin

Svalansansvarig i Rrk-Srm
perflodin@bredband.net

"Brödgladan" vid Vadsjön

Det är inte alla gånger det man ser är det man tror sig se, eller ens det det borde vara, utan något man inte räknat med, men kanske borde ha kunnat räkna ut...

Göran Andersson

På annan plats i detta nummer beskrivs lite av Rrk:s arbete och hur det till viss del handlar om att försöka kvalitetssäkra fynd av lite mer udda arter. Ibland händer det dock att vi får ta oss an fall som visar sig vara olösliga. Ett sådant fall har den tills vidare obestämda gladan vid Vadsjön varit. Den upptäcktes av Thomas Larsson 30/8 2004 och var kvar även dagen därpå. Fågeln kunde bestämmas till en adult individ och där tycks samtliga rapportörer vara eniga. Med adult menas här att det inte var en årsunge utan en individ som var minst ett år gammal eller äldre. Däremot råder skilda meningar om det var en ovanligt brungladelik glada, eller om det var en ovanligt gladlik brunglada. Det finns rapporter från bägge dagarna och dessa observationer gjordes under olika förhållanden. Första dagen rörde det sig om en varm eftermiddagssol, medan det andra dagen rådde mulet väder med regn i luften. Detta påverkar naturligtvis intrycken. Under den första dagen togs några bilder på ganska långt håll och i nämnda varma eftermiddagsljus. Tyvärr finns inga bilder från dag två. En beskrivning av händelseförlopp, skriftliga rapporter och dessa tillgängliga bilder har sedan analyserats av Rrk utifrån de erfarenheter denna instans besitter. Flera ledamöter av Rrk var även på plats första dagen och är ju naturligtvis färgade av sina egna intryck. Då vi haft förtvivlat svårt att avgöra denna fråga har vi tagit oss friheten att vända oss till utomstående personer som rimligen ska kunna bidra med ytterligare kunskaper och erfarenheter. Vi har tillfrågat personer som har betydligt bättre kunskaper kring de båda gladorna än Rrk Sörmland och flera mycket namnkunniga skådare har haft vänligheten att hjälpa oss. Trots att vi alltså använt oss av mycket kunniga skådarkollegor råder det fortfarande stor tveksamhet kring artbestämningen baserat på tillgäng-

liga fakta och det är ingen som tvärsäkert yttrar sig om denna individ. Det kanske trots allt inte är så konstigt då det finns olika åsikter från observatörerna och hur olika karaktärer uppfattades i fält, och de tillgängliga bilderna tyvärr är av klen kvalitet. Det är ingen tacksam uppgift våra tillfrågade kollegor ställts inför. Svar har vi i alla fall fått och de fullödigaste svaren har vi tolkat som att det troligaste alternativet trots allt är att det skulle röra sig om en hybrid. Samhäckningar har konstaterats i exempelvis Skåne, och tydligen kan avkomman uppvisa karaktärer snarlika de som denna individ uppvisar. Det har ju det senaste året setts minst en hybridglada regelbundet i Skåne som även den gett en del huvudbry så det är ju inte alldeles orimligt att en sådan fågel även kan dyka upp hos oss. Notera dock att de flesta tillfrågade har lutat åt att det rör sig om en glada och baserat på bildmaterialet har det föreslagits att det rör sig om en 2k-fågel. Eftersom vi inte nått enighet kring arttillhörighet vare sig inom skådarleden här i Sörmland, eller fått några entydiga svar från tillfrågad expertis, får vi helt enkelt acceptera att denna gång gick det inte att "bortom all tvivel" säkerställa om det var en glada, brunglada eller en hybrid (brödglada). Hela denna "affär" tycker vi inom Rrk har varit synnerligen lärorik och en bra påminnelse om att en viss försiktighet och ödmjukhet är lämplig vid all form av fältbestämning. Litteraturen visar på typiska exemplar, men allt man ser är inte typiskt. Variationen mellan individer kan många gånger vara försvårande och påverka hur vi uppfattar fågeln, och till detta kommer variation över året i form av ruggning och slitage, åldersförändringar, olika ljusförhållanden, olika optik osv. Vår förhoppning är nu att även ni övriga som var på platsen och såg fågeln, men även ni som läser denna artikel, tycker att det hela var en intressant och lärorik händelse.

Foto Göran Alstedt

Brunglada

En ordinär brunglada som är jämförelsevis kompakt med bredare hand än vanlig glada och kortare stjärt. Notera måttligt framträdande ljusa fönster på handen. Notera även att det enkelt går att räkna sex handpennor.

Foto Göran Alstedt

Glada

En glada för jämförelse med brungladan intill, och här kan man se en smalare hand och en längre mer "påsat" stjärt. Vid genomlysning framstår även fönstret i vingen såväl som stjärten ljusare än på brunglada. Notera att här räknar man till fem handpennespetsar.

Foto Per Flodin

Vadsjöngladan

Det är svårt att på denna bild skönja några särskilda dräktkaraktärer, men notera att det går bra att räkna till sex vingpennespetsar på högra handen, men bara till fem på den vänstra. Notera dock det onaturliga "hacket" innanför sista synliga handpennan på vänstra handen räknat mot armpennorna. Något som är ändå tydligare på andra bilder och som möjligen indikerar att en ruggad handpenna håller på att växa ut.

Foto Thomas Larsson

Vadsjöngladan

På denna bild ser man tydligt de mycket distinkta täckarfälten på ovansidan som är typiska för glada, men för ljusa för brunglada. På fotot i färg kan man även se skillnaden i färg mellan stjärten och resten av ovansidan där stjärten har en rödare ton. Dessa skillnader är svåra att förklara enbart med att bilderna togs i varmt eftermiddagsljus.

Några kanske har någon form av lista som påverkas av att denna fågel inte blir slutgiltigt bestämd, men det är tyvärr inget vi kan ta hänsyn till.

Utförlig beskrivning

För den med särskilt intresse i fältbestämning och som vill fördjupa sig i problematiken kring denna fågel följer här en lite mer utförlig beskrivning av fågeln med kommentarer till de karaktärer som gör det hela så svårt.

Ålder

Då fågeln första dagen upplevdes av flera på plassten som en brungladelik glada var det också flera som antog att det kunde röra sig om en juvenil glada då dessa har lite annan form än vuxna fåglar och kan uppfattas som lika brungladan. Fågeln sågs dock så pass nära till slut bägge dagarna att det gick att se de tunna svartaktiga längsstrecken på kroppen och att fågeln aktivt höll på att rugga både vingpennor och täckare. Detta är säkra karaktärer för att fågeln är inne på minst sitt andra levnadsår.

Formen

Det finns strukturella skillnader mellan de två gladarterna och främst handlar det om att brungladan är kompaktare och har kortare stjärt och vinge än den röda gladan. Den senares stjärt ser nästan påsatt ut, något som accentueras av dess vana att ständigt vrida och styra med densamma. Dessutom är brungladans hand en aning bredare än gladans. En karaktär som Forsman dessutom anger är antalet synliga handpennor. Den röda gladan har fem synliga handpennor medan brungladan har sex. Vår Vadsjönindivid uppvisar en struktur och ett allmänintryck som mest liknar brunglada avseende vinge och stjärt. Studerar man de tagna bilderna kan man se fem handpennor på ena vingen och sex på den andra! Det råder viss osäkerhet kring hur tillförlitlig den senare karaktären är, och hur som helst bör man använda den försiktigt på ruggande fåglar. Det är dock svårt att förklara hur en glada skulle kunna rugga så den får en handpenna för mycket!

Dräktkaraktärer

Om man bortser från de strukturella skillnaderna var allmänintrycket från den första dagen att många av karaktärerna vägde över åt glada, detta även om

man tar hänsyn till att observationerna gjordes i varmt eftermiddagsljus. Sedd från ovan hade stjärten en tydligt rödare ton än resten av ovasidan vilket innebär att den är för röd för brunglada. Dessutom var det ljusa bandet på vingovansidans täckare alltför distinkt för att passa på annat än röd glada. Även det ljusa fönstret på den inre delen av handens undersida som är så typisk för bägge gladorna stämde bäst på vanlig glada då det syntes vara ljust och tämligen obandat. För övriga kommentarer se bildtexterna.

Slutsats

Sammantaget med de beskrivningar vi har att tillgå samt bilderna av tveksam kvalitet kan vi tyvärr inte säkert i nuläget avgöra säkert vilken art det var på gladan som uppehöll sig två dagar vid Vadsjön i juli 2004.

Mera information

För den som vill fördjupa sig i ämnet ytterligare kan man lämpligen titta på ovanstående bilder i färg på Rrk:s hemsida www.sormlandsornitologerna.se/rrk eller göra en sökning på brunglada_x_glada i Svalan på www.artportalen.se/birds för att se de individer som finns avbildade från Skåne. Annars läser man förstås *The Raptors of Europe and The Middle East* av Dick Forsman eller varför inte *Fågelguiden* som väl alla svenska skådare bär med sig överallt.

Tack

Slutligen ett tack till alla som tagit sig tid att tycka något om denna fågel och då särskilt de som gjort det skriftligen såsom Anders Wirdheim, David Erterius, Nils Kjellén och Dick Forssman. Ett tack även till Per Flodin som för Rrk:s räkning med stort tålamod drivit frågan om denna fågels artbestämning så långt man kan begära.

För Rrk Sörmland
Göran Andersson
goranxandersson@telia.com

Dags för...

Ringand

I detta nummer nämns Rrk:s arbete på flera platser och det vore väl på tiden att sätta denna instans i arbete med en rapport på den amerikanska gästen ringand. Måhända finns det en dylik oupptäckt individ bland alla våra vinterviggar varje vinter?

Per Flodin

En annan artikel i detta nummer tar upp den härliga upplevelsen det är att se mängderna av dykänder som övervintrar vid vår kust. För att komplettera den artikeln tar ”Dags för ...” denna gång upp en av de arter som man möjligen skulle kunna finna i dessa flockar om man lägger tid på att kolla på de enskilda individerna. Något som är en riktig utmaning i flockar på 50000 individer, speciellt när havsörnarna flyger över. Då är det bara att börja om när fåglarna lägger sig igen, och kanske hittar någon nitisk skådare en dag det första fyndet av ringand i Södermanland.

pågår från slutet av september och en bit in i november och återsträcket huvudsakligen under mars – april. De flesta ringänder är medeldistansflyttare, men de som häckar längst norrut flyttar närmare 600 mil för att komma till övervintringskvarteren. Detta faktum tillsammans med det att de nordostligast häckande populationerna ”bara” har 300 mil till Brittiska öarna, gör att arten är en av de mest frekvent förekommande nordamerikanska gästerna där. Den generella västeuropeiska fyndbilderna för arten har sin tyngdpunkt för upptäckter från slutet av september och in i oktober.

För vår del innebär det att de flesta Svenska fynd görs senare under hösten i november – december av individer som antingen förlänger sin flyttning direkt från Nordamerika, men troligare är kanske att de anlänt på våren och följer med våra viggas söderut på hösten. Den andra toppen för svenska fynd stämmer nämligen bättre med artens ordinarie vårsträck i april – maj. Fast när man studerar statistiken över fyndbilderna för ringand i Sverige så får man ha med i beräkningen att ett antal fynd gäller individer som återkommit till samma övervintringslokal under flera år i följd. Ett av de mer välkända exemplen på en sådan fågel är förstafyndet av arten i landet. Det var en hane som upptäcktes 26/12 1975 i Motala ström och stannade till 11/4 1976, som sedan återkom de följande sex vintrarna till samma plats. De flesta ringänder som ses i Sverige stannar länge på samma lokal, medeltalet för varje individ är närmare 40 dagar och rekordet har fågeln vid Motala ström som vintern 79/80 sågs under 159 dagar. En annan återkommande individ sågs vintrarna 81/82 till 87/88. Totalt har det till och med 2004 gjorts 31 fynd

Foto Mikael Nord

Hanne ringand. Denna individ är fotograferad utanför Hässleholm i Skåne i maj 2005.

Ringand *Aythya collaris* är en av de vanligaste och mest spridda dykänderna i Nordamerika. Den finns häckande i de nordliga och nordvästligaste delarna av USA och i Kanada. Den övervintrar i stora delar av USA, samt i Mexico och ute på de Karibiska öarna och i södra Centralamerika. Höststräcket

i Sverige av ringand, flest i Skåne med nio. Av dessa 31 har endast tre varit honor. I de till Sörmland angränsande landskapen är det endast Närke som saknar fynd av arten. Uppland har tre fynd, Östergötland likaså och Västmanland två.

Att ingen ringand upptäckts i Södermanland och förhållandevis få setts i Sverige i stort kan kanske till viss del ha att göra med det som nämns i inledningen, att de "försvinner" i mängden i dykandsflockarna längs våra kuster under vintrarna. Något som är lätt att inse när man står inför uppgiften att bara räkna antalet bergänder i viggflockarna. Att artbestämma en enskild individ kanske inte är så avancerat, men med den rörlighet som fåglarna har i de täta flockarna blir det ibland lite svårt att fokusera på enskilda individer. Vilket i och för sig är poängen med ansamlingen i sig, eftersom även havsörnen får det svårt att välja ut ett offer. Med detta sagt, vad är det för karaktärer som ändå bör vara uppmärksam på i sökandet efter en ringand? Storleksmässigt ligger arten nära vigg, även om några individer kan vara generellt sett mindre. Äldre hanar har precis som vigg svart huvud, bröst, rygg och undergump. Däremot är inte kroppssidan vit, utan ljusgrå. Det är endast längst fram mot det svarta bröstet som ett framträdande lodrätt vitt band syns, liknande det som skiljer Amerikansk kricka från den Europeiska krickan. Huvudformen är inte rund som hos vigg och bergand, utan har en topp (ett krön) bakpå hjässan liknande den hos brunand. Näbben är mörkt grå med vit inramning och har en stor svart näbbspets som avskiljs av ett vitt band som syns väl under rimliga observationsförhållanden. Honorna är precis som övriga dykänder övervägande bruna. De påminner mest om brunandhonor, men har en mer markerat toppig huvudform och har precis som ringandhanen det vita bandet över näbben. För flygande fåglar gäller att de har jämngrått vingband, till skillnad från det övervägande vita hos vigg och brunand. För säker bestämning av ringand bör man dock vara noga med att notera så många karaktärer som möjligt, inte minst eftersom det bland dykänder finns ett visst inslag av hybridisering som komplicerar det hela.

Foto Lars Friberg

Även sovande går det att plocka ut en ringandhanne från viggarna. Här ses den längst till höger i en viggflock i Uppland mars 2005.

Avslutningsvis några tankar om på vilka lokaler i vårt rapportområde som man skulle kunna tänkas hitta ringand. Troligen är inte de omnämnda dykandsflockarna vid kusterna på vintrarna det hetaste tipset. Det är nog istället i insjöar och våtmarker under april och maj som man bör vara noga med att titta på dykänderna. Dels för att det då är en behändigare mängd individer än i kustflockarna att undersöka, men också för att ringanden häckar i mindre sjöar och våtmarker och därför söker sådana miljöer denna tid på året och sådana lokaler har vi ju rätt gott om i vårt landskap. Några konkreta exempel skulle kunna vara Skåraviken i Hallbosjön, Sörfjärden, Vadsjön, eller i något annat av alla dessa viltvatten där vigg ses på våarna. Och glöm inte att hålla ögonen öppna efter den nära släktingen mindre bergand på samma lokaler, fast mer om den en annan gång. Lycka till!

Per Flodin
perflodin@bredband.net

Källor:

SOF. 2003. *Sällsynta fåglar i Sverige*. 2:a uppl.
Svensson, L. 1999. *Fågelguiden*.
Ullman, M. 2001. I fokus : Ringand. *Vår fågelvärld*
60: 47.

Hartsö-Enskär fågelstation 2005

Meddelande nummer 72 från Hartsö-Enskär fågelstation.

Lennart Wahlén

Foto Kent Carlsson

Åtta skägg men bara sex mesar. Lennart Wahlén och Nicke Helldorff trivs med sitt tillfälliga sällskap av skäggesar. Det är Lennart och Nicke i den bakre raden.

VERKSAMHETSPERIODER

Under 2005 besöktes verksamhetsområdet, dvs Enskär och skärgården närmast öster därom, vid tre tillfällen i januari och fyra i februari. I mars satte isen stopp för båtfärder, men från och med den 9/4 kunde havet åter befaras och fyra besök gjordes i april, fem i maj och två i juni.

I juli inventerades häckfågelbeståndet vid de yttre skären och det ringmärktes boungar av bl a tordmule, kustlabb och silvertärna vid sju tillfällen.

Höstsäsongen inleddes den 18/8 och fortsatte sedan t o m den 29/10, tyvärr dock med flera korta avbrott. Totalt kom därför ordinarie höstfångst att omfatta endast 54 dagar.

Med två besöksdagar i november och fyra i december kom slutligen antalet aktivitetsdagar att bli 88 under 2005.

PERSONAL

Stationsledningen har under året utgjorts av Lennart Wahlén, Christer Larsson, Urban Rundström och Göran Altstedt.

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkning och sträckräkning det antal dagar som anges inom parenteserna nedan.

Ringmärkare: Bernth Andersson (7), Göran Altstedt (5), Kalle Brinell (8), Kent Carlsson (8), Lillemor Däckfors (5), Anita Eriksson (7), Nicke Helldorff (8), Christer Larsson (8), Jan Oldebring (3), Gunnar Sjöo (12), Lennart Wahlén (8) och Roland Ylvén (3).

Assistent: Bo Altstedt (5), Katarina Boström (8), Love Levander (5, Prao), Marianne Mathiason (8), Anna Oldebring (3), Linda Oldebring (3), Sara Oldebring (3), Rakel Sjöo (12), Pierre Stålnäbb (2) och Jonny Werdin (2).

Foto Göran Andersson

En gravand på flyttning.

OBSERVATIONER (utom invasionsarter)

Under 2005 observerades totalt 180 fågelarter inom stationens verksamhetsområde. För ovanlighetens skull noterades ingen ny art för området, varför antalet sedan starten 1965 ligger kvar på 264 arter.

Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubrikerna Invasionsarter och Ringmärkning nedan, medan observationer av vissa andra arter presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten för år 2005 (FiSrm Supplement 2006).

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med ”de yttre skären” avses främst området kring Hamnskär/Garkast.

Kanadagås *Branta canadensis*

Några häckningar konstaterades i fågelskyddsområdet, bl a sågs 10 adulta med tre kullar vid Enskär den 8/6. Arten expanderar mycket långsamt i de yttre delarna av skärgården.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Sträckande under hösten: 13 ex den 8/10 samt ca 5500 ex den 16-17/10. Under dagen den 16/10 passerade 2360 ex i flockar upp till 300 ex och under blott 45 minuter på morgonen den 17/10 passerade ytterligare 3150 ex mot sydväst!

Prutgås *Branta bernicla*

Sträckande under hösten: 2 ex redan den 15/9 och därefter hela 2360 ex i flockar upp till 300 ex under blott 60 minuter på kvällen den 2/10, 35 ex den 3/10, 36 ex den 8/10, ca 200 ex (troligen betydligt fler) den 9/10, 87 ex den 16/10 samt 3 ex den 17/10.

Gravand *Tadorna tadorna*

Två häckningar konstaterade. Ett par med 2 ungar sågs redan den 12/6 men inte därefter. Ett annat par hade 6 ungar den 11/7, vilket reducerades till 4 flygga ungar den 31/7. Omkring fem par finns i området.

Bläsand *Anas penelope*

Vinterfynd: Ett par rastade vid Garkast den 20/2 och 2 ex sågs nära Flatklubben den 23/12.

Stjärtand *Anas acuta*

Vinterfynd: En adult hane (möjligen samma individ hela tiden) sågs den 30/1, den 12/2 och vid två tillfällen i december i den inre delen av fågelskyddsområdet. Första vinterobsarna.

Svärta *Melanitta fusca*

Vinterobsar från januari (2), februari (4) och december (2), som mest 5 ex i januari och en flock med 15 ex den 23/12. Endast en häckning konstaterad, ett par med tre stora ungar vid de yttre skären redan den 3/7.

Smålom *Gavia stellata*

Tre vinterobsar: Ett exemplar mot V den 19/2, en flock med 15 ex rastande vid Storrö den 20/2 och 1 ex rastande vid Enskär den 23/12.

Vitnåbbad islom *Gavia adamsii*

Två observationer: En trolig 2K-fågel flög mot V vid Enskär den 19/2 och en 1K-fågel rastade vid Garkast den 22/11*.

Gråhakedopping *Podiceps griseigena*

Fåtalig, observerad med enstaka exemplar vid endast ett tillfälle i april samt vid sex tillfällen under hösten.

Aftonfalk *Falco vespertinus*

En adult hona sträckte lågt mot SV över Gråshålet vid södra Enskär den 7/10.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Fem individer sträckte förbi 17/9-12/10 och en var stationär vid södra Enskär 29/9-1/10.

Antalet obsdagar för övriga rovfåglar under hösten: Havsörn (37 dagar, dessutom sågs en helvit havsörn den 11/1), kungsörn (2 ex, 14/10 resp 6/12), brun kärrhök (2), blå kärrhök (4), duvhök (12), sparvhök (45), ormvråk (4), fjällvråk (3), bivråk (1), tornfalk (5) och stenfalk (6 samt två obsar i maj).

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Observerades rastande vid fyra tillfällen i augusti, som mest ca 10 ex den 20/8. Dessutom rastade 1 ex vid Garkast den 7/10.

Sandlöpare *Calidris alba*

Vid de yttre skären rastade 2 ad den 25/7, 4 ad den 31/7 och 6 ad den 2/8 samt vid Enskär 1 ex den 21/8.

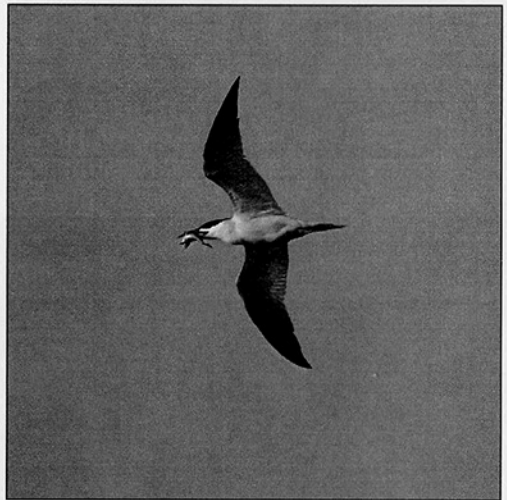
Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Rastande fåglar sågs vid sex tillfällen vid de yttre skären och vid Enskär 25/7-21/8, som mest ca 10 ex vid Enskär den 20/8.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Rastande i normal omfattning vid de yttre skären under senvinter/vår: 13 ex den 15/1, 50 ex den 19/2, 230 ex den 9/4, 150 ex den 18/4, 80 ex den 26/4, 54 ex den 29/4 och 36 ex den 6/5.

Under hösten sträckte 6 ex mot SV den 22/11 och rastade 50 ex den 23/12.

En skräntärna med mat i näbben på väg mot kolonin.

Foto Göran Andersson

Myrspov *Limosa lapponica*

Ett exemplar sågs den 6/5 och under höststräcket sågs 13 ad den 15/7 och 6 ex den 19/8 flyga mot SV.

Roskarl *Arenaria interpres*

Två troliga häckningsförsök och ev någon lyckad häckning, en juvenil fågel sågs vid de yttre skären den 25/7.

Ytterligare 20 arter vadare observerades under 2005, bl a mindre strandpipare, brushane, mo- och småsnäppa samt småspov.

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Tre häckningsförsök vid de yttre skären: En lyckad häckning på Stora Källarklubben (en av två ungar blev flygg) samt två misslyckade häckningar på Ljusskär och Skeppsklubben.

Bredstjärtad labb *Stercorarius pomarinus*

Den 28/10 sträckte minst 4 ex (1K-fåglar) mot S/SV förbi Enskär *, ytterligare några labbar passerade för långt ut för att kunna bestämmas. Även den 29/10 sträckte några labbar söderut på för stort avstånd för att kunna bestämmas, men bredstjärtad labb är troligast.

Silltrut *Larus fuscus*

Endast tre obsar av enstaka adulta fåglar: 18/4, 26/4 och 18/7. Inte längre häckfågel i området.

Dvärgmå *Larus minutus*

Sträckande under hösten: 2 ex den 5/10, minst 22 ex den 10/10, 4 ex den 12/10 och sedan ett mycket kraftigt sträck den 27-29/10. Den 27/10 passerade minst 150 ex, svårräknade eftersom många rastade långa stunder också. Den 28/10 räknades 211 ex och den 29/10 började sträcket avta, 50 ex noterades denna dag. Alltså totalt över 400 ex sedda från Enskär under dessa tre dagar, vilket gör det till den bästa dagen för dvärgmå vid stationen någonsin.

Tretåig må *Rissa tridactyla*

Två exemplar sträckte mot SV den 28/10 och ytterligare 1 ex den 29/10, samtliga 1K-fåglar.

Skräntärna *Sterna caspia*

Tre observationer av adulta fåglar i juli och den 15/7 tillsammans med en årsunge kan tyda på en solitär häckning i närheten.

Småtärna *Sterna albifrons*

En adult fågel sträckte mot SV förbi Enskär den 2/8.

Sillgrissla *Uria aalge*

Fem observationer under maj-juli av enstaka fåglar, ingen häckning i området.

Tordmule *Alca torda*

Fortsatt minskad häckningspopulation, igen! Endast 89 häckningsförsök resulterade i 24 ringmärkta boungar. På flera skär konstaterades minkpredation, döda adulta

fåglar med våra egna ringar visade bli på en 14 år gammal fågel som dödats av mink.

Tobisgrissla *Cepphus grylle*

Endast tre observationer under häckningstid!!

Turkduva *Streptopelia decaocto*

En förbiflygande på Enskär den 15/7.

Jorduggla *Asio flammea*

En rastande fågel den 4/10 och en sträckande den 28/10.

Lappsparv *Calcarius lapponicus*

Ett exemplar rastade den 13/5 och 1 ex sträckte den 17/9.

Videsparv *Emberiza rustica*

Ett exemplar rastade på Enskär den 11/9

Snösparv *Plectrophenax nivalis*

Två exemplar rastade den 5/10, 6+4 ex sträckte den 27/10, 1 ex fångades den 28/10 och 1 ex flög förbi den 22/11.

INVASIONSARTER

Arturvalet (29 arter) baseras på den lista som upprättats inom projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under hösten 2005 var det mest svaga rörelser hos

Tordmulen fortsätter att minska och blir alltmer trängd som häckfågel i vårt landskap.

Foto Göran Andersson

samtliga dessa arter, några som höjde sig litet över mängden var pärluggla, större hackspett och stjärtmes samt i viss mån även sparvuggla och nötskrika.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Tre exemplar fångades den 6/9, den 12/9 och den 18/10. Arten har noterats vid Enskär ungefär hälften av alla år, men som regel i litet antal.

Pärluggla *Aegolius funereus*

Tolv exemplar ringmärktes under perioden 1/9-16/10, de flesta (8 ex) den 12-17/9. En tredjedel av de fåglarna var minst 2K-fåglar, vilket är en ovanligt stor andel icke årsungar. Pärlugglan fångas s g s varje år vid Enskär, i större eller mindre antal. Som mest har ringmärkts 103 ex hösten 1982 och genomsnittet ligger på 21 ex per år.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Observerades 23 dagar under hösten, samtidigt som 5 ex ringmärktes.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Sexton obsdagar 4/9-19/10 och ringmärkning av 6 ex.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Två ringmärkta under sju obsdagar 28/8-27/10, troligen lokala fåglar.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Åtta obsdagar under hösten (oktober) och som mest sågs samtidigt ett 40-tal ex vid några tillfällen. I december noterades flockar om 100-150 ex under tre olika dagar.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Observerades under sex dagar i oktober. Fångst vid tre tillfällen, som mest 29 ex den 27/10 och totalt 43 ex märktes (jämfört med 61 ex 2004). Måttlig rörelse av denna på Enskär icke årliga art.

Talltita *Parus montanus*

Ett exemplar på Enskär den 20/2 men ingen obs under hösten. Ej årlig på Enskär.

Svartmes *Parus ater*

Fåtalig med observationer under endast sex dagar i oktober och totalt 6 ex märkta.

Blåmes *Parus caeruleus*

Normal omfattning på flyttningen, 39 obsdagar (av 54 möjliga) under hösten och 103 ex ringmärkta. Ytterligare 28 ex märktes i nov-dec vid fågelmatning.

Talgoxe *Parus major*

Något talrikare än normalt med 43 obsdagar och 102 ex ringmärkta. Ytterligare 22 ex märktes i nov-dec vid fågelmatning.

Den mindre korsnäbben uppträder synnerligen oregelbundet och med mycket varierande antal från år till år. Här en hane som vilar en stund i en nyponbuske.

Foto Göbran Andersson

Nötväcka *Sitta europaea*

Fyra ringmärkta under 14 obsdagar 2/9-18/10, troligen lokala fåglar.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Observerad 30/8-29/10 (31 dagar) och måttliga 59 ex märktes, vilket innebar en mindre omfattande flyttning än normalt.

Den rofyllda miljön på Enskär. Nicke Helldorff tar sig en promenad.

Nötkrika *Garrulus glandarius*

Relativt kraftig flyttning, observerad 15 dagar 26/9-18/10 och 6 ex ringmärktes. Minst 230 ex noterades på sträck eller sträckförsök, som mest sågs 62 ex samtidigt över södra Enskär den 29/9. Oftast tvekar arten för det öppna havet och vänder upp mot Stendörren för att sedan följa kusten ned mot Nyköping/Oxelösund i stället.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

Ett exemplar, troligen smalnäbbad, fångades den 6/10. Dessutom hittades fjäderrester efter en uppäten individ (tjocknäbbad) den 2/10, troligen död i nät av en räv.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Observerad 21 dagar 21/9-29/10, måttliga 19 ex märktes och av dessa var minst 5 ex av rasen "cabaret".

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

Ett exemplar sträckte förbi mot nordväst, kom troligen in från havet österifrån, den 21/9.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Observerades i mindre antal under 14 dagar 21/8-18/10, 5 ex ringmärktes.

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

Fem observationsdagar med 1-8 ex den 17/9-14/10.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Tio obsdagar 7-29/10 samt 5/11 och 22/11, dock blott 3 ex fångade. Som mest ett tiotal sträckande den 15/10 och den 22/10, alltså endast en svag rörelse av arten denna höst.

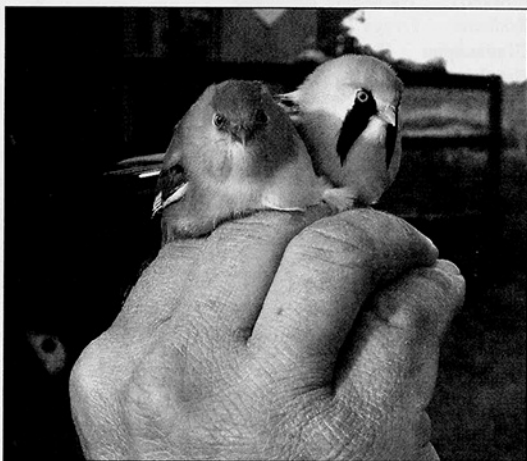
Följande invasionsarter observerades inte vid Enskär under 2005: Fjälluggla, hökuggla, hornuggla, gräspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, lappmes, snösiska och tallbit.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt fångades 63 ex under häckningstid, 2704 ex under ordinarie höstsäsong och 85 ex under nov-dec, vilket gav en årstotal på 2852 ringmärkta ex. Mest fångade arter blev kungsfågel 1486 ex, rödhake 299 ex, blåmes 131 ex, talgoxe 124 ex, gärdsmyg 74 ex och lövsångare 66 ex.

Bland ovanligare ringmärkta arter kan nämnas en kärrsångare den 19/8, en höksångare den 4/9, en taigasångare den 8-13/10, sex skäggesar den 10/10, två vinterhämlingar den 27/10 och en snösparv den 28/10.

Notera att arter markerade med * ännu inte är behandlade av Rvk.

Tabell 1 Ringmärkta fåglar vid Hartsö-Enskär fågelstation 58.41N/17.28E
(Birds ringed at Hartsö-Enskär Bird Observatory)

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2004	2005	1965-2005	2005	1965-2005
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	75	-	75	-	3
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	15	1	16	-	3
Grågås <i>Anser anser</i>	10	2	12	-	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	1	-	1	-	-
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	1	-	1	-	-
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	-	1	-	-
Kricka <i>Anas crecca</i>	1	-	1	-	-
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8	-	8	-	2
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	3	-	3	-	-
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	1	-	1	-	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	8	-	8	-	2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	578	24	602	-	51
Fjällvråk <i>Buteo lagopus</i>	1	-	1	-	-
Ormvvråk <i>Buteo buteo</i>	1	-	1	-	-
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	9	-	9	-	-
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	21	1	22	-	-
Lärkfalk <i>Falco subbuteo</i>	4	-	4	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	1	-	1	-	-
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1	-	1	-	-
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	2	-	2	-	-
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	10	-	10	-	-
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4	-	-
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	2	-	2	-	-
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>	6	-	6	-	-
Kärrensäppa <i>Calidris alpina</i>	172	-	172	-	3
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	6	-	6	-	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	8	-	8	-	-
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	37	-	37	-	4
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>	2	-	2	-	1
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	-	2	-	1
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	8	-	8	-	-
Grönbena <i>Tringa glareola</i>	1	-	1	-	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	41	-	41	-	-
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>	10	-	10	-	-
Labb <i>Stercorarius parasiticus</i>	17	1	18	-	-
Skrattmåsar <i>Larus ridibundus</i>	5	-	5	-	-
Fiskmåsar <i>Larus canus</i>	41	9	50	-	-
Silltrut <i>Larus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	16	3	19	-	-
Havstrut <i>Larus marinus</i>	4	-	4	-	-
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>	151	-	151	-	2
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>	72	14	86	-	-
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>	49	-	49	-	4
Tordmule <i>Alca torda</i>	1456	24	1480	-	49
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	42	-	42	-	2
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	2	-	2	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	8	-	8	-	1
Gök <i>Cuculus canorus</i>	187	3	190	-	-

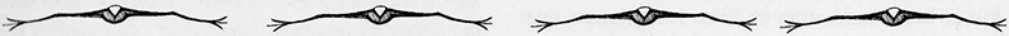
Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2004	2005	1965-2005	2005	1965-2005
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>	15	-	15	-	-
Sparvuggla <i>Glauclidium passerinum</i>	242	3	245	-	1
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	1	-	1	-	-
Hornuggla <i>Asio otus</i>	56	-	56	-	1
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	23	-	23	-	1
Pärflugga <i>Aegolius junereus</i>	851	12	863	-	17
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	26	-	26	-	-
Tornseglare <i>Apus apus</i>	88	-	88	-	-
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2	-	-
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	89	1	90	-	1
Gråspett <i>Picus canus</i>	1	-	1	-	-
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	95	-	95	-	-
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	206	5	211	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	418	6	424	-	6
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>	1	-	1	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	266	2	268	-	-
Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>	26	-	26	-	-
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	0	1	1	-	-
Trädlärika <i>Lullula arborea</i>	2	-	2	-	-
Berglärika <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1	-	-
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	4	-	4	-	-
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	96	5	101	-	-
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	78	-	78	-	-
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	650	1	651	-	2
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	211	3	214	-	-
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>	18	-	18	-	-
Gulärka <i>Motacilla flava</i>	118	-	118	-	1
Sädesärka <i>Motacilla alba</i>	1362	4	1366	-	6
Sidensvans <i>Bombycilla garrulus</i>	16	-	16	-	-
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1771	74	1845	-	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	394	12	406	-	6
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	18299	299	18598	-	69
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	107	-	107	-	-
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	137	-	137	-	1
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>	1	-	1	-	-
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	2	-	2	-	-
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2559	9	2568	-	8
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	170	-	170	-	-
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>	1	-	1	-	-
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	497	1	498	-	4
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	3	-	3	-	-
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1190	24	1214	-	20
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	153	-	153	-	4
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	3568	62	3630	-	61
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	810	8	818	-	5
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	52	-	52	-	1
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	17	-	17	-	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	45	-	45	-	-
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	1	1	2	-	-
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	83	2	85	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2004	2005	1965-2005	2005	1965-2005
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	121	-	121	-	-
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>	1	-	1	-	-
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>	1	-	1	-	-
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	150	1	151	-	-
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	3016	16	3032	-	5
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	982	13	995	-	2
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1643	3	1646	-	3
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	3578	61	3639	-	13
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>	1	-	1	-	-
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>	13	-	13	-	-
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>	17	1	18	-	-
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>	3	-	3	-	-
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	350	1	351	-	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	1401	21	1422	-	4
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	18868	66	18934	-	28
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	46746	1486	48232	-	51
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>	1	-	1	-	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	3808	44	3852	-	5
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	124	-	124	-	-
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>	2	-	2	-	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	2021	2	2023	-	5
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>	0	6	6	-	-
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	1206	43	1249	-	-
Entita <i>Parus palustris</i>	420	1	421	-	-
Talltita <i>Parus montanus</i>	106	-	106	-	-
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	15	-	15	-	-
Svartmes <i>Parus ater</i>	1285	4	1289	-	1
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	4554	131	4685	-	8
Talgoxe <i>Parus major</i>	3430	124	3554	-	11
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	209	4	213	-	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	2309	59	2368	-	5
Trädgårdsträdskrypare <i>Certhia brachydactyla</i>	1	-	1	-	-
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1	-	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1193	2	1195	-	5
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	96	-	96	-	-
Ökenvarfågel <i>Lanius pallidirostris</i>	1	-	1	-	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	144	6	150	-	1
Skata <i>Pica pica</i>	7	-	7	-	-
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	51	1	52	-	2
Kråka <i>Corvus corone</i>	8	4	12	-	1
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	122	-	122	-	5
Pilfink <i>Passer montanus</i>	1	-	1	-	-
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	3073	40	3113	-	16
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	455	5	460	-	2
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	952	43	995	-	7
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	3	-	3	-	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2863	2	2865	-	18
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	3	-	3	-	-
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>	25	2	27	-	-
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	3290	19	3309	-	8

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2004	2005	1965-2005	2005	1965-2005
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>	6	-	6	-	-
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>	19	-	19	-	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	81	5	86	-	2
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>	15	-	15	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	29	-	29	-	-
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>	14	-	14	-	-
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	915	3	918	-	3
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	-	3	-	-
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>	19	-	19	-	-
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>	1	1	2	-	-
Gulsparrv <i>Emberiza citrinella</i>	436	3	439	-	1
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>	48	-	48	-	-
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>	24	-	24	-	-
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>	3	-	3	-	-
Sävsparrv <i>Emberiza schoeniclus</i>	358	12	370	-	3
Summa (Sum)	148557	2852	151409	-	556
Antal arter (Number of species)	162	66	164	-	63

Notera att det inte finns återfyndsstatistik framme för 2005 vid sammanställningen av detta nummer varför denna kolumn är tom.

Korta notiser

Kortare noteringar om stort och smått. Där inget annat anges är det redaktionen som står för notisen.

SOF och fjällgässen

SOF bedriver sedan en tid ett mycket aktivt arbete för bevarandet av det fennoskandiska fjällgäsbeståndet. Arbetet inbegriper bl.a. diskussioner med myndigheter, forskare och ornitologiska organisationer i både Sverige och i våra grannländer. Det finns en stor enighet bland olika inblandade att de ursprungliga fjällgässen i Norge har högsta prioritet i bevarandearbetet. Däremot är oenigheten betydande kring hur man ska förhålla sig till de sedan tidigare i Sverige (av Svenska Jägareförbundet) utplanterade fjällgässen. Denna oenighet bromsar ett gemensamt och effektivt samordnat internationellt bevarandearbete kring fjällgässen.

SOF anser att de sedan tidigare utplanterade fjällgässen i Sverige bör samlas in. Vi tror att en

sådan åtgärd skulle kunna underlätta att Norge tar initiativ till att fånga in fjällgäss för framtida avelsverksamhet. Intresset att samla in gäss i Norge för avel förefaller dock vara lågt så länge de svenska (utplanterade) gässen finns kvar. I Norge ser man dessa gäss, med de genetiskt främmande inslag man funnit hos dem, som ett hot mot den ursprungliga fennoskandiska populationen. Tillsammans med BirdLife International samt myndigheter och betydande naturvårdsorganisationer i Norge, Finland och Danmark delar SOF denna oro. SOF kommer att fortsätta bedriva ett aktivt arbete för att försöka påverka relevanta organisationer och medverka till en lösning på det uppkomna problemet.

En positiv nyhet är att Naturvårdsverket i Sverige inom kort kommer att få tillgång till åtta fjällgäss från det västryska beståndet att använda till att

bygga upp ett nytt avelsbestånd. Dessa fåglar är genetiskt mycket närstående våra ursprungliga fennoskandiska fjällgäss och har inga främmande inslag (t.ex. bläsgåsgener). Det nya avelsbeståndet skall kunna användas vid framtida utsättningar i händelse av att den negativa trenden för de fennoskandiska fjällgässen inte går att vända.

Henri Engström

Fågelskyddssekreterare i SOF

Rrk bryr sig om fenologin

På annan plats i detta nummer beskrivs Rrk:s arbete så som det bedrivs idag med det nya verktyget Svalan. Nu finns det säkert dom som undrar vad Rk och Rrk egentligen fyller för funktion där dom sitter och ska försöka bedöma andras observationer utifrån en skriftlig beskrivning. Naturligtvis är det oerhört svårt att få total rättvisa i alla dessa bedömningar, men vi ska komma ihåg ursprunget till detta sakernas tillstånd. Ursprunget var en ambition att inte bara samla in all faunistiskt intressant data som alla fågelskådare tillsammans kunde bidra med, utan att även i möjligaste mån kvalitetssäkra densamma. Med det senare avses att försöka säkerställa bortom all rimlig tvivel att ett enskilt udda fynd som väsentligt skulle påverka fyndbilden för den aktuella arten är så väl dokumenterat och beskrivet att alla inblandade kan känna sig trygga med att det säkerligen är korrekt. Som ett synnerligen pedagogiskt exempel på detta har vi historien om "brödgladan" vid Vadsjön som berättas i separat artikel.

Idag lever vi som bekant i ett informationssamhälle med moderna verktyg som bidrar till spridning och lagring av all sköns m.e.m. nödvändig information. Vi fågelskådare har begåvats med den fenomenala databasen Artportalen där vi kan hålla reda på våra fågelfynd i den del som kallas Svalan. Vad man då ska komma ihåg är att i samma ögonblick som man lagrar in sin rapport så blir den också till allmänt beskådande och tas som en absolut sanning. Risken finns förstås att de som i en nära eller fjärran framtid ska försöka analysera lagrade data inte kan dra bättre slutsatser än vad kvaliteten på informationen tillåter. Om exempelvis en nybörjare till fågelskådare har svårt att skilja på

ängs- och trädpiplärka, och dessutom inte har riktigt klart för sig när dessa anländer på våren, finns en uppenbar risk att det skrivs in en trädpiplärka i Svalan i slutet på mars. En fågel som då sannolikt i själva verket är en felbestämd ängsdiplärka. Ett harmlöst nybörjarmissstag som vi alla gjort, men eftersom denna rapport nu plötsligen är allmän egendom och publicerad kan det finnas skäl till att styra upp hanteringen av alla dessa rapporter. Detta sker genom att Rk och Rrk på nationell respektive regional nivå bestämmer vilken data som är av så pass faunistiskt intresse att den behöver kvalitets-säkras. Allmänt känt är nog att dessa instanser hanterar fynd av sällsynta arter, men mindre känt är kanske att åtminstone Rrk försöker säkerställa så långt det är möjligt att även fenologi, antal, ursprung etc är korrekt. Så som beskrivs i exemplet med pipelärkorna ovan. Därför finns i Svalan en inbyggd rapportmall som fungerar som ett filter där udda fynd "faller ur" och kommer Rrk till kännedom. Det handlar då alltså inte bara om sällsynta fåglar utan även om ovanligt tidiga vårfynd, anmärkningsvärt stora flockar osv. Särskilt tydligt är detta under våren då rapporter inkommer om ovanligt tidiga fynd av flyttande fåglar. Efter bästa vetande har vi nu ett "fenologifilter" som gör att vi fångar upp de fynd som avviker mot vad vi tror är normal ankomsttid. Med tiden kanske vi får lov att justera gränsvärdena i detta filter vartefter vi lär oss mer eller fåglarna får andra vanor. Vad du som rapporterar i Svalan dock ska känna till är att om du rapporterar en sådan ovanligt tidig fågel så kommer du att få ett mejl från Rrk med önskan om mer information och hur du uteslöt eventuella förväxlingsrisker. Detta är ett standardiserat mejl som går ut till alla som rapporterar tidiga vårfynd. Ingen undantas varför synnerligen erfarna skådare får finna sig i att få frågor om drillsnäppor om dessa ses anmärkningsvärt tidigt. Vi kan inte särbehandla någon utan alla får samma behandling. Du som får detta mejl behöver alltså inte känna dig ifrågasatt på något vis utan detta är en del av vårt numera dagliga rutinarbete i Svalan. Vi hoppas nu på förståelse för detta och hoppas att alla som redan idag rapporterar i Svalan fortsätter att göra så och hjälper till att hålla koll på vår fågelfauna.

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom idéellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsöarpilagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer information kontakta Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa stationens T-shirts, dekaler och fågelholkar.

SörmlandsSvararen

Ring SörmlandsSvararen för att få besked om senaste nytt i de Sörmländska markerna eller de lokala fågel-föreningarnas exkursioner och möten. Svararen drivs av Regionala rapportkommittén (Rrk) som är en arbetsgrupp inom FSO. Rapporterar du till SörmlandsSvararen kommer dina obsar direkt till Rrk:s fågelrapport. Inkommen information om känsliga och hotade arter/häckningar behandlas konfidentiellt och registreras endast som ett underlag för fågelskyddsarbetet och utläses ej på svararen.

Skötselansvarig för SörmlandsSvararen är Göran Andersson (0157-13510). Kontakta Göran om du har frågor, sunpunkter eller vill göra felanmälan.

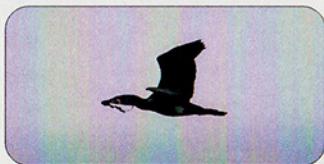
**OBS! Rapporterar dina obsar gör du på tel:
0157-10846**

FSO:S HEMSIDA

På hemsidan presenteras föreningen och dess verksamhet. Här hittar du information om aktiviteter och aktualiteter samt kontaktpersoner.
www.sormlandsornitologerna.se

RAPPORTMOTTAGARE:

Rrk Sörmland, Håkan Lernefalk
Storgatan 16A, 641 45 Katrineholm
0150-511 34
kontakta Rrk gör du på
rrk@sormlandsornitologerna.se

Kom ihåg att silltrut och storskarv är riksinventeringsarter 2006!

Fågelskådarnas eget studieförbund

Studiefrämjandet

Där Sveriges Ornitologiska Förening är en medlemsorganisation bland 17 andra. Vi finns på följande platser:

Eskilstuna	016-159320	eskilstuna.0405@sfr.se
Flen	0157-14262	flen.0403@sfr.se
Katrineholm	0150-51051	katrineholm.0403@sfr.se
Nyköping	0155-217120	nykoping.0401@sfr.se
Strängnäs	0152-16780	strangnas.0406@sfr.se
Vingåker	0151-12180	vingaker.0403@sfr.se

Kontakta oss gärna så skall vi ta vara på ert fågelintresse genom studiecirklar, föreläsningar (kulturarrangemang).

Vi finns för er!

Torbjörn Larsson (distrikstansvarig för SOF) 0157-14262 och 0150-51042